

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

II Simposi: Llengua, Educació i Immigració

Incorporació tardana de l'alumnat estranger

GENER 1998

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

Guió

PONÈNCIES

BARTLETT, E. : Immigració i integració social en els centres educatius.

DE PUIG, LI. M. : Immigració i aprenentatge de llengües. Polítiques educatives a Europa.

EXTRA, G. : Immigration, education and language et school. Repport of experiences in the Netherlands.

LAHIRE, B.: Transmission et non-transmission du “capital culturel”. Entre univers familial et univers scolaire.

MIQUEL, L. : Com no s’ha d’ensenyar la llengua autòctona als estrangers.

PY, B. : Aprender una lengua en un contexto bilingüe y exolingüe.

COMUNICACIONS

BALLARÍN, J. M. i PÉREZ, M. L.: La situació lingüística dels immigrants a Catalunya.

BOIXADERAS, R. i MAJÓ, M. : L’afectivitat en l’aprenentatge de noves llengües.

CARBÓ, I. : Incorporació tardana de diferents cultures en un CEIP. Organització i anàlisi de casos concrets.

CEIP Ruiz Amado. : L’atenció dels nens d’incorporació tardana al CEIP Ruiz Amado (Castelló d’Empúries). La importància de l’existència del marc teòric en consonància amb la pràctica educativa.

CODINA, G. , MARBÀ, T. , PANOSA, M. : Alternativa multilingüe a l’escola.

CUEVA, M. J. : Percepciones del profesorado hacia el hecho multicultural escolar. Marco teórico para una educación multicultural multilingüe.

DE RIBA BOUVIER, M. : Incorporació escolar de l’alumnat estranger. Intervenció dels serveis educatius, EAP, en l’actuació per una distribució escolar de l’alumnat estranger.

FARRÉS, J. : Amazighs : els més petits entre els petits.

FERRER, R.; MAS, M. i VENTURA, M. : Llengua i Immigració.

GARCÍA, I. i NOGUERA, E. : Possibilitats de les xarxes de telecomunicacions educatives en l'educació intercultural.

JORDÁN, J. A. : Protagonismo del profesor en la integración del alumnado minoritario

LAGUNA, E. : Una programació per a la immersió tardana en llengua catalana a través del teatre i les noves tecnologies.

MARUNY, L.I. i MOLINA, M. : Adquisició de competència comunicativa en adults d'origen gambià.

MONEGAL, C. : Estratègies motivacionals per afavorir el procés d'ensenyament-aprenentatge lingüístic dels alumnes d'incorporació tardana.

PALAU, B. : I el Departament d'Ensenyament, què ?

PASCUAL, J. : Efectes d'etnicitat en les polítiques escolars a Catalunya (1980-1998)

PUIG, G. : De la Pedagogia Intercultural a l'Educació Antiracista.

PURTÍ, E. : Servei d'escolarització ofert als alumnes que s'incorporen tardanament al sistema escolar quebequès.

SERRA, J. : Diversitat cultural i interacció comunicativa. El concepte de l'altre.

SERRA, C. : L'etnografia aplicada a l'estudi de les relacions interètniques en el camp de l'educació.

SOTO, P. : El tractament de les llengües amb l'alumnat de minories ètnico-culturals a les escoles públiques de ciutat vella a Barcelona.

ANNEX

Distribució horària i per aules de les comunicacions

PONÈNCIES

IMMIGRACIÓ I INTEGRACIÓ SOCIAL EN ELS CENTRES EDUCATIUS

L'INFORME DEL SÍNDIC DE GREUGES DE L'ANY 1997

Enric Bartlett. Adjunt al Síndic de Greuges

El Síndic de Greuges ha valorat l'impacte de la presència de nens fills d'immigrats en els centres educatius, des del punt de vista del dret a l'educació d'aquests infants i de la rendibilitat social dels recursos que es destinen a aquesta finalitat.

Des de la constatació de l'esforç social efectuat (poders públics i societat civil) per acomplir una exigència de justícia, car el dret a l'educació és un dret humà universal (article 26.1. Declaració Drets Humans), el Síndic ha observat també que es plantegen un seguit de dificultats per aconseguir la seva realització eficaç, que en alguns casos es produeix un aprofitament no prou eficient dels recursos destinats a aquesta finalitat i que els centres educatius en ocasions no juguen el paper d'eina d'integració social que estan cridats a desenvolupar.

És per això que va efectuar un seguit de propostes en relació amb:

1. L'atorgament de títols acadèmics als alumnes estrangers la situació dels quals no està regularitzada.
2. L'accés dels immigrants a la concessió de beques d'ajut a l'estudi i, pels que hagin aprovat el segon grau de Formació Professional, per fer front a les despeses de primera instal·lació d'activitat professional i d'incorporació en cooperatives.
3. L'accés dels immigrants, escolaritzats a Espanya, al món del treball.
4. Evitar una massificació d'alumnes estrangers en determinats centres i en relació amb l'oferta d'ensenyament públic en el primer cicle de l'etapa d'educació infantil.

Com a conclusió global, el Síndic es planteja que la recepció d'immigració s'ha de veure com a una oportunitat històrica pel nostre país i no com a una font inesgotable de problemes. Certament planteja nous reptes; però si som capaços de gestionar-los amb encert, en pot resultar una societat més rica i més dinàmica que la que se'n derivaria de no existir el fluxe migratori que rebem.

IMMIGRACIÓ I APRENENTATGE DE LLENGÜES.

POLÍTIQUES EDUCATIVES A EUROPA

Lluís M. de Puig, Diputat a Corts. President de l'Assemblea de la Unió Europea Occidental

A les institucions europees la política d'ensenyament de les llengües als immigrants es planteja en el marc general del fenomen de la immigració, que és un problema estructural i no conjuntural. De fet, s'ha d'anar parlant cada vegada menys d'immigració i més de societats pluriculturals i multiètniques, de diversitat i d'interculturalitat.

Avui no existeix un model a Europa sobre l'educació lingüística dels immigrants -que no és un conjunt homogeni ni molt menys-, el que hi ha són temptatives diverses i aplicacions concretes dins d'un mar de dubtes i un debat no acabat. En general s'intenta aplicar un doble principi: el de la integració i no assimilació per un costat; el de l'ensenyament de la llengua del país d'acollida i un cert nivell de conreu de la llengua d'origen. Les dificultats de fer realitat aquests criteris són considerables: n'hi ha de caràcter ideològic, polític i pràctic. El fet és que s'han pres decisions sobre un model a generalitzar i estem a la constatació dels resultats de les polítiques que s'estan aplicant a cada país.

En el que s'ha avançat més és un altre aspecte paral·lel a l'educació estrictament lingüística: la interculturalitat. És evident que amb l'ensenyament de la llengua del país d'acollida no n'hi ha prou per a una correcta integració -entesa aquesta com un accés a la ciutadania plena de l'emigrant a qui se li respecta la seva identitat nacional, religiosa o cultural- i en aquest sentit s'ha desenvolupat un treball en els sistemes educatius europeus a fi que el nen o l'adult immigrants trobin els referents necessaris per anar formant part de la societat que els acull sense haver de renunciar a les seves arrels culturals, tradicions i llengua diferents a les de la societat majoritària.

L'altre aspecte que preocupa a Europa és l'educació intercultural de les societats d'acolliment. És a dir, la superació del rebuig de l'immigrant i de tantes actituds explícites o implícites en la societat europea carregades de racisme, xenofòbia, intolerància o, en el millor dels casos, reticències front al progrés inel·luctible de la diversitat en les tradicionalment homogènies comunitats nacionals. Davant d'aquesta realitat inquietant a Europa, molts s'han adonat que és tant important desenvolupar polítiques educatives d'integració per als immigrants com polítiques educatives d'integració per als ciutadans de la societat que els acull.

IMMIGRATION, EDUCATION AND LANGUAGE AT SCHOOL. REPORT OF
EXPERIENCES IN THE NETHERLANDS

Guus Extra. Cap del Research Group on Language and Minorities. Universitat de
Tilburg, Holanda.

El tema dels grups minoritaris immigrants i de les llengües minoritàries immigrants es tractarà des de tres perspectives diferents. La primer part se centra en aspectes demogràfics i en la percepció d'aquests a Europa. Les *percepcions* es tractaran en termes de com s'emfatitzen les notícies, i els *fets* en termes de tendències demogràfiques i criteris de cara a aquestes tendències als països de la Unió Europea (nacionalitat, país de naixement, auto-categorització, i llengua d'ús familiar).

Des de la perspectiva dels fets i les seves percepcions, la segona part tracta l'estatus de les llengües de minories immigrants en l'educació alemanya, com un estudi de cas dels principis i pràctiques europees. Donat que l'escolarització a Holanda és obligatòria per tots els nens dels 5 als 16 anys, es fa referència tant a l'educació primària com la secundària.

La tercera part ofereix una perspectiva comparativa transnacional sobre l'estatus de la llengua d'instrucció minoritària immigrant a l'educació primària i secundària a sis països de la Unió Europea (Bèlgica, Alemanya, França, Gran Bretanya, Holanda i Suècia). Aquesta darrera part presenta els eixos bàsics i els resultats d'aquest estudi transnacional.

**TRANSMISSION ET NON-TRANSMISSION DU "CAPITAL CULTUREL". ENTRE
UNIVERS FAMILIAL ET UNIVERS SCOLAIRE.**

**Bernard Lahire . Professor de Sociologia a la Universitat Lumière Lyon 2. Membre de
l'Institut Universitaire de França i investigador al Groupe de Recherche sur la
Socialisation (CNRS).**

Quines són les diferències internes als medis populars susceptibles de ser motiu de variacions, a vegades considerables, en l'escolaritat de nens d'aproximadament vuit anys? Què pot aclarir el fet que una part d'aquells que tenen la probabilitat més alta de repetir a l'escola elemental puguin escapar a aquest risc i, encara més, en certs casos singulars particularment interessants, ocupar els millors llocs en les classificacions escolars?

Els fenòmens de dissonàncies i consonàncies entre configuracions familiars populars i l'univers escolar constitueixen doncs l'objecte central d'aquesta ponència.

La recerca empírica que l'autor i els seus col·laboradors han realitzat sobre aquesta qüestió permet principalment comprendre com un "capital cultural" familiar pot "transmetre's" o, al contrari, no arriba a trobar les condicions de la seva "transmissió"; o fins i tot, com, en l'absència de "capital cultural" o en l'absència d'acció expressa de transmissió d'un "capital cultural" existent, els sabers escolars poden tanmateix ser apropiats pels nens.

COM NO S'HA D'ENSENYAR LA LLENGUA AUTÒCTONA ALS ESTRANGERS

Lourdes Miquel. Autora de manuals y professora d'espanyol a l'Escola Oficial
d'Idiomes 2 de Barcelona

En aquesta ponència s'exposaran els conceptes que hauríem de tenir en compte per ensenyar llengües als emigrants tractant de situar-nos en dos dimensions: la de l'immigrant i la del professional de la didàctica de llengües estrangeres.

Guió

1. Veure l'ensenyament des de la perspectiva de l'immigrant: la història de Khalia i Mombo.
2. Plantejar-se com ha de ser la nostra actuació "educativa" i establir objectius d'acord amb les seves necessitats de comunicació.
3. El xoc cultural i les eines per mitigar-lo.
4. Vincular l'ensenyament de llengües al seu accés al món laboral.

APRENDER UNA LENGUA EN UN CONTEXTO BILINGÜE I EXOLINGÜE

**Bernard Py . Professor de Lingüística Aplicada i Director del Centre Lingüístic Aplicat.
Universitat de Neûchatel. Suïssa.**

Se puede considerar una clase de lengua como una microsociedad diglósica, en el sentido de que la comunicación se efectúa i se organiza en varios idiomas, según reglas (generalmente implícitas) que atribuyen determinadas funciones a cada una de las lenguas. El correspondiente bilingüismo de los miembros de dicha microsociedad se combina con rasgos exolingües, en el sentido de que existen fuertes asimetrías en la competencia de los individuos (alumnos i profesores). Este medio constituye uno de los lugares sociales donde se efectúa el aprendizaje de la lengua mediante prácticas de comunicación. Para los inmigrantes, este lugar no es sino uno de los contextos del aprendizaje.

En la situación didáctica tradicional la presencia de la lengua materna (L1) era reconocida como inevitable bien como base cognitiva del aprendizaje, bien como medio de comunicación complementario, cuando la competencia de los alumnos en la lengua enseñada (L2) no llegaba a cubrir las necesidades de la comunicación en la clase. En ambos casos, se consideraba L1 como una especie de fatalidad a la que no había más remedio que conformarse. Como base cognitiva, L1 provocaba interferencias, o sea problemas de aprendizaje. Como medio de comunicación complementario, la alternancia entre L2 i L1 era considerada también un fracaso parcial o provisional del aprendizaje.

La evolución social de estos últimos años (inmigración), así como la difusión de nuevos enfoques teóricos sobre el aprendizaje, conllevan cambios en la manera de interpretar el bilingüismo i el exolingüismo de la clase. En el plano social, se han multiplicado i diversificado las lenguas presentes en la clase. Algunas de estas lenguas existen también fuera, lo que significa complementariedades entre la clase i el medio social ambiente.

En el plano teórico, se ha llegado a considerar el aprendizaje de L2 como un proceso bilingüe i exolingüe socialmente situado. Estos dos rasgos desempeñan un papel central en el desarrollo de la competencia lingüística i comunicativa.

COMUNICACIONES

LA SITUACIÓ LINGÜÍSTICA DELS IMMIGRANTS A CATALUNYA

Josep M. Ballarín. Professor Didàctica de la Llengua. URL

M. Lluïsa Pérez. Professora llengua estrangera. IES Carles Vallbona

Aquesta comunicació pretén fer un repàs a la situació socio-econòmica i psico-lingüística de la *segona generació* "d'immigrants marroquins" a Catalunya. Per aquest motiu hem seleccionat cinc comarques significatives per l'alt nombre d'immigrants marroquins.

Els subjectes han estat estudiats per mitjà d'organitzacions d'immigrants i mitjançant uns qüestionaris que omplien durant una entrevista personal. També s'han analitzat les repercussions de la situació bilingüe i diglòssica de Catalunya en el repertori lingüístic i en l'univers extra-lingüístic d'aquesta població d'estudi.

En la comunicació destacarem com el millor coneixement de les dues llengües cooficials per part d'aquesta segona generació fa que els seus membres mostrin un grau més alt d'integració social i cultural.

L'AFECTIVITAT EN L'APRENTATGE DE NOVES LLENGÜES

Rosa Boixaderas. Psicopedagoga. IES Thalassa. Montgat.

Maria Majó. Professora Llengua Catalana IES Thos i Codina. Mataró.

Aquesta comunicació vol ser un intent de reflexió a l'entorn de les actituds i sentiments que posem en joc mestres y alumnes quan s'ensenya i s'aprèn una nova llengua, i molt especialment, de l'afectivitat, sentiment que considerem bàsic perquè hi pugui haver progrés.

Punts d'exposició i debat

Afectivitat: Definició de la GEC

Què entenem nosaltres per afectivitat?

Contagi de: sentiments positius
                          valors positius
                          expectatives de progrés
                          confiança en les possibilitats

En definitiva: estimació

Darrera d'una llengua hi ha: una cultura i un tarannà, construïts a través de la història, de les tradicions dels costums i fruit també de lluites i esforços en una construcció col·lectiva que ens porta al lloc on som.

A aquesta realitat oberta convidem els nois y noies nouvinguts.

INCORPORACIÓ TARDANA DE DIFERENTS CULTURES EN UN CEIP :

ORGANITZACIÓ I ANÀLISI DE CASOS CONCRETS

Isabel Carbó. Mestra d'Educació Especial.

Guió de la comunicació

1. Escola i entorn : tipologia
2. Evolució de la incorporació tardana a l'escola : diversitat cultural # incorporació tardana
3. Organització de l'aula d'educació especial dins del centre
  - L'AEE treballa la llengua com a vincle de comunicació
  - Coordinació AEE i AO : documents específics
4. Casos concrets :
  - **CI** : Alessandra : alumna italiana arribada a 1r el 2n trimestre del curs 1997-98
  - **CM** : Anas i Vadim : alumnes marroquí i ucraïnà arribats a l'escola el curs 1996-97
  - **CS** : Philip : Alumne alemany arribat a l'escola el 3r trimestre del curs 1997-98

L'ATENCIÓ DELS NENS D'INCORPORACIÓ TARDANA AL CEIP "RUIZ AMADO" (Castelló d'Empúries). LA IMPORTÀNCIA DE L'EXISTÈNCIA DEL MARC TEÒRIC EN CONSONÀNCIA AMB LA PRÀCTICA EDUCATIVA.

CEIP "RUIZ AMADO". Castelló d'Empúries

Quan vam decidir com a centre participar en aquestes activitats, el nostre objectiu era defensar l'existència d'un marc teòric als centres de primària, que justifica tota l'acció educativa dirigida a atendre la diversitat.

Coneixent la crítica que sovint esdevé sobre les "setmanes interculturals" concebudes com a "afegitons" temporals dins les activitats habituals, i volem emmarcar aquesta activitat bianual, dins de la globalitat coherent de totes les actuacions. Hi ha moltes estratègies de funcionament general, que demostren l'atenció cap als alumnes de diferent procedència : el funcionament de l'aula d'immersió, la flexibilització d'horaris que permet moltes hores d'agrupaments flexibles, l'obertura de l'escola cap a la formació específica dels col·lectius immigrants, la demanda continuada de formació específica per atendre la diversitat...

Estem lluny de poder elaborar encara projectes interculturals d'escola i el principal obstacle ve des de fora. Malgrat tot i respectant els marcs legals i les normatives administratives, incidim en la mesura que podem, dins la capacitat autònoma de cada centre, intentant atendre les necessitats educatives de tot el ventall d'ètnies i llengües presents a l'escola.

L'aspecte que ens preocupa profundament en aquest moment és la incidència real de totes aquestes actuacions en l'avaluació, progrés i promoció normalitzada d'aquests alumnes. Aquesta és encara una assignatura pendent i percebem moltes variables externes (de tipus cultural) que són el principal condicionant de la manca de resultats positius.

ALTERNATIVA MULTILINGÜE A L'ESCOLA

Glòria Codina. URL

Teresa Marbà. UB

Montserrat Panosa. URL

A Parvulari i Cicle Inicial les escoles ofereixen als nouvinguts un sistema d'immersió que facilita la integració no només escolar, sinó cultural i lingüística.

A partir de Cicle Mitjà sembla que se suposa que la llengua "ja està assolida". No només desapareixen les estratègies d'immersió, sinó que l'ensenyament és quasi exclusivament verbal de manera que els alumnes que, per la raó que sigui, no dominen prou la llengua de l'escola tenen dificultats cada cop més grans per seguir els aprenentatges i queden progressivament marginats.

Proposem multiplicar les estratègies d'ensenyament/aprenentatge, fent-les més variades, estimulant tots els recursos i habilitats, de manera que a la classe no només es parli, es llegeixi i s'escrigui, sinó que també es manipuli i s'experimenti.

Convé que els mestres puguin obrir-se a altres formes de comunicació, negociació i diàleg no només verbal. No cal pas que els mestres aprenguin moltes llengües, sinó que disposin dels recursos que els permetin enfocar les llengües de l'escola d'una manera més ampla i flexible.

En resum, es tractaria d'adaptar a altres situacions, edats i nivells, uns recursos que ja es fan servir en situació d'immersió ; convindria introduir algunes modificacions a totes les classes de llengua i, sobretot, caldria posar com a objectiu de l'educació lingüística no pas el bilingüisme sinó el multilingüisme.

PERCEPCIONES DEL PROFESORADO HACIA EL HECHO MULTICULTURAL ESCOLAR. MARCO TEÓRICO PARA UNA EDUCACIÓN MULTICULTURAL I MULTILINGÜE.

María J. Cueva. UB. Departament Didàctica de la Llengua i Literatura

Las causas del fracaso, y de los problemas que en general, tiene el alumnado minoritario, son habitualmente atribuidas por el profesorado a su medio socioeconómico, a sus características personales o al tipo de socialización en el que se han desarrollado, y no tanto por su origen étnico y cultural. Esto lo confirman diferentes estudios llevados a cabo en diferentes contextos. Sin embargo, variedad de estudios etnográficos constatan que, además de estos factores, existen otros que explican el éxito o fracaso, y las expectativas que el profesorado tiene hacia el alumnado minoritario. Estos factores son los de tipo étnico y cultural. No obstante, en general, se considera que explicar las causas del fracaso escolar no es tan simple como se pueda creer. Por el contrario, se trata de algo muy complejo en el que confluyen diversidad de factores entre los cuales, los de tipo étnico cultural pueden tener un rol prioritario, como han indicado diversos estudios.

Por otra parte, lo que el profesorado cree y hace en clase tiene un potencial enorme para influenciar en la calidad del aprendizaje del alumnado. En parte, la razón por la que el profesorado tiene dificultades en incorporar la diversidad cultural del alumnado en los procesos de enseñanza-aprendizaje, puede observarse en la prevalencia de sus creencias i perspectivas hacia esos procesos, y hacia la diversidad cultural del alumnado.

La opinión que prevalece es que el alumnado minoritario que no posee el bagaje lingüístico necesario para poder seguir las clases, representa un problema casi insalvable que requiere generalmente, el soporte del profesional de educación compensatoria. Sin embargo, ésta, no parece ser la solución al problema.

IMMIGRACIÓ. UN TRACTAMENT DIFERENCIAT PER A LA INCORPORACIÓ ESCOLAR DE L'ALUMNAT ESTRANGER.

Intervenció dels serveis educatius, EAP, en l'actuació per una distribució escolar de l'alumnat estranger.

Maria de Riba. Diplomada Treball Social als Serveis Educatius

Guió de la Comunicació

1. Presentació
2. Definició de la institució EAP. Composició, funcions, àrea d'intervenció
3. Situació present i antecedents
4. Procediment. Com arriba la demanda d'escolarització ?
5. Estudi, observació. Interrelacions i coordinacions
6. Institucions que intervenen. Xarxa assistencial
7. Valoració de la situació actual
8. Alternatives

Presentació

L'arribada progressiva dels treballadors immigrants al nostre país i la consegüent integració dels seus fills en el sistema educatiu està generant una creixent multiculturalitat de la nostra societat. Aquesta nova situació ens obliga a redefinir des de coordenades diferents el paper del Centre Docent i dels serveis educatius enfront d'aquesta realitat que tot just s'inicia en la nostra societat.

Abordar el tema de com s'ha de tractar la diversitat cultural des dels centres docents no és fàcil però més complexe és conèixer, analitzar i assumir els components socio-culturals de la població escolar acollida. Per poder reflexionar sobre aquestes situacions és essencial situar el tema des de tota la seva complexitat i no perdre de vista els contextos històrics i socials en què apareixen i es desenvolupen determinades respostes. El pluriculturalisme de les societats depassa l'àmbit escolar i desperta un debat per a tota la població que s'ha de sentir directament implicada en aquest procés, ja que es regirà la identitat personal, cultural i nacional de tota la població.

Aquesta ponència pretén fer una anàlisi dels components necessaris per portar a bon port un objectiu, que demana un gran esforç d'implicació per part de tots els components que formen part de la comunitat educativa.

AMAZIGHS : ELS MÉS PETITS ENTRE ELS PETITS

Jordi Farrés

Partint dels dubtes que s'han plantejat durant dos anys de treball amb alumnat d'incorporació tardana, la intenció de la comunicació és exposar, des de l'àmbit de la sociolingüística, com el fet de pertànyer a la comunitat dels amazighs, pot considerar-se un factor important a l'hora de la seva inserció en un altre món cultural i lingüístic.

Una primera part de la comunicació intentaria, de forma breu, dibuixar la situació sociolingüística de les llengües amazighs al Magrib, i especialment al Marroc : distribució, característiques de les llengües i l'alfabet, tractament oficial, emigració rural, consciència lingüística, escolarització, etc.

La segona part voldria unir dos aspectes, partint d'allò exposat a la primera part :

- a) veure, a la llum dels diversos estudis relacionats amb l'ensenyament multilingüe (Cummins, Genesse, Skutnabb-Kangas, Toukoma, Serra) quina és la situació concreta d'aquest alumnat ;
- b) d'altra banda, a partir de l'experiència personal de treball amb aquests alumnes, comentar els dubtes i els interrogants que se'ns han plantejat i afegir-hi les consideracions que ens sembla poden ésser d'interès.

En resum, voldria plantejar que ens trobem davant d'un grup especialment desfavorit (per causes diverses) i que necessita, doncs, un suport des del coneixement de la situació per intentar evitar que es quedin en un semilingüisme poc beneficiós.

LLENGUA I IMMIGRACIÓ

**Rosa Ferrer (DG de Política Lingüística), Montserrat Mas (Consorti per la NL),
Mariona Ventura (SEDEC)**

En aquesta comunicació es presentarà la Comissió d'Organismes i Serveis per a la Normalització Lingüística de Girona així com la tasca realitzada pel grup de treball sobre la nova immigració. Transcrivim a continuació, i a petició de les autores, el text del document elaborat per aquest grup de treball de la COSNLG, que es presentarà i debatrà en aquest espai.

“La formació, tant d'adults com d'infants, s'encanima a perfeccionar les habilitats de la persona, millorar els seus coneixements i capacitats professionals, aprofundir les seves possibilitats de relació i facilitar-li la comprensió de l'entorn que l'envolta. En aquest sentit, en el cas dels immigrants, l'ensenyament de la llengua pròpia del país d'arribada és una part fonamental de tot procés formatiu que pretengui la seva integració, entenent per integració no pas l'assimilació dels trets lingüístics, culturals o religiosos d'aquestes persones, sinó la superació dels processos de segregació social a què sovint es veuen abocades.

En els últims anys s'aprecia al si del col·lectiu d'immigrants una tendència al reagrupament familiar, cosa que afavorirà l'assentament en el nostre país, de manera estable, de col·lectius que fins ara podien ser més mòbils. Tanmateix, aquesta estabilització ha d'anar estretament vinculada a uns mecanismes d'integració que passen necessàriament per la consecució dels drets cívics per a aquest col·lectiu: treball, vivenda, escolarització, atenció mèdica, etc. I és en aquest context on situem el dret a conèixer la llengua del país d'arribada com un dret més entre tots. Des d'aquest punt de vista, a Catalunya, el català ha d'ocupar en els programes de formació per a immigrants el lloc que li correspon en tant que llengua pròpia del país, al costat de l'altra llengua amb què comparteix l'oficialitat, el castellà. El coneixement i l'ús del català s'ha d'entendre com un instrument més per assolir la prosperitat i el benestar, i com un suport de les llibertats individuals. De fet, desatendre l'ensenyament d'aquesta llengua en la formació d'immigrants significa a la pràctica reduir les seves possibilitats laborals i barrar-los l'accés a la major part de la cultura que es produeix en aquest país.

D'altra banda, a hores d'ara, a causa de la tendència al reagrupament familiar de què parlàvem, són ja molts els fills i filles d'immigrants que reben l'educació en català (fins al punt que, en molts de casos, el català s'ha convertit en la seva segona llengua). Atès que pares i fills viuen una mateixa realitat social, res no justifica que els uns rebin un tractament educatiu diferent, en el terreny lingüístic, del que reben els altres. La normalitat passa necessàriament perquè les persones adultes disposin de la mateixa autonomia i capacitat personal que els seus fills i filles per participar en la vida social i cultural del país d'arribada, que ha de ser país d'acollida.

L'actual marc jurídic permet que l'alfabetització i la formació d'adults es realitzi en català, sense desatendre, per això, l'ensenyament del castellà. La Llei 1/1998, de gener, de política lingüística, dona al català el caràcter de llengua pròpia de l'ensenyament en tots els nivells i modalitats educatives (art. 20) i estableix que en la programació de cursos de formació permanent d'adults és preceptiu l'ensenyament del català i del castellà (art. 23).

La Comissió d'Organismes i Serveis per a la Normalització Lingüística de Girona¹ entén que el dret al coneixement de les dues llengües oficials ha d'estar garantit per a la població autòctona, però també per als immigrants. Tota institució, entitat o organisme que treballi per la integració dels immigrants ha d'assumir que la igualtat dels ciutadans i ciutadanes quant a drets i deures s'ha d'aconseguir també en el terreny lingüístic. “

---

¹ La COSNLG, comissió tècnica creada el 1995, la formen Òmnium Cultural, ADAC, el Servei Lingüístic de CC OO de Girona, l'Escola d'Administració Pública (Governació), l'Equip de NL dels Jutjats de Girona (Justícia), l'ICE (UdG), el Servei de Llengües Modernes (UdG), el SEDEC (Departament d'Ensenyament), el CNL Girona (Consorci per a la NL) i la DG de Política Lingüística (Departament de Cultura). Cinc d'aquests organismes s'han constituït en grup de treball a l'entorn de l'ensenyament del català als col·lectius de nova immigració, a partir del plantejament que queda reflectit en aquest document consensuat.

POSSIBILITATS DE LES XARXES DE TELECOMUNICACIONS EDUCATIVES EN L'EDUCACIÓ INTERCULTURAL

Iolanda García i Elena Noguera. UB. Dep. de Teoria i Història de l'educació

Vivim en un món cada vegada més interdependent, amb constants comunicacions i intercanvis culturals. Les persones hem d'estar preparades i educades per ser capaces d'afrontar diverses realitats i circumstàncies, poder decidir, ser flexibles i adaptar-nos a contextos diferents. Alhora, la societat de la informació i les comunicacions ens ofereix nous reptes i possibilitats.

Fruit d'aquesta realitat i partint de la necessitat de veure, entre altres, com podem millorar la incorporació tardana de l'alumnat estranger en el nostre sistema educatiu, ens proposem mostrar-vos les possibilitats que ens ofereixen les xarxes de telecomunicacions educatives a nivell internacional.

En el marc d'una educació intercultural, per exemple, podem utilitzar les xarxes com a eina sensibilitzadora pels grups-classe que han de rebre alumnat estranger. El contacte previ amb cultures diverses afavoreix l'obertura a l'altre, a reconèixer-lo i valorar-lo. Posteriorment, l'alumne estranger que s'incorpora al centre pot col·laborar amb el grup classe a millorar la comunicació a distància amb el seu país d'origen i gràcies al seu coneixement de llengües estrangeres i del context cultural de què es tracti.

El reconeixement i la col·laboració motiven l'alumne estranger i augmenten la seva autoestima, essent aquesta necessària per la millora de l'autoconcepte, l'aprenentatge i les relacions de respecte i tolerància entre l'alumnat en aquest món cada vegada més global i divers.

PROTAGONISMO DEL PROFESOR EN LA INTEGRACIÓN DEL ALUMNADO MINORITARIO

José Antonio Jordán. Profesor de Pedagogía de la UAB

Esta comunicación tiene como objetivo resaltar algunas de las formas en que los profesores pueden influir eficazmente en el proceso de integración del alumnado minoritario cuando lo acogen en sus aulas. En esta contribución no se abordan posibles estrategias didácticas u organizativas que puedan resultar exitosas a la hora de integrar lingüística, académica y socialmente al alumnado culturalmente distinto, sino que su intención es, prioritariamente, poner de relieve cómo las actitudes, conductas... y toda una serie de mecanismos formales e informales propios del “ser” y “quehacer” de los profesores contribuyen, tanto -¿o más?- a la deseada integración de los alumnos minoritarios, como otras formas más técnicas que se han ideado y experimentado escolarmente para tal efecto.

¿En qué sentido puede entenderse ese protagonismo pedagógico del profesor? Entre otros, se pueden adelantar tres de los hilos que se abordan en esta contribución. El primero recuerda y ejemplifica la gran repercusión que tiene la personalidad del educador como figura altamente significativa que es para todos los niños: un talante profesional equilibradamente coherente con la diversidad cultural, ciertamente, genera un clima intercultural positivo que socializa de modo inadvertido a todo el alumnado en valores como la apertura, el aprecio, la aceptación... hacia el “otro” y hacia los “otros”. El segundo ilustra con matices prácticos la necesidad que tiene el profesorado de tomar conciencia de sus creencias y actitudes más hondas en relación al campo de la interculturalidad, porque no pocas veces conviene que sean re-conocidas y re-socializadas para que no acaben empapando la práctica educativa diaria y originen ciertas situaciones verdaderamente segregadoras,... aunque sólo sea en el ámbito “psicológico” de las relaciones con sus alumnos minoritarios, menos perceptible que la apariencia de una mirada superficial puede dar sobre las interacciones que acontecen en el seno del grupo clase. El tercero invita a los profesores de estos alumnos diferentes a adoptar una postura activa y comprometida respecto a su vida escolar: desde “acercarse” de formas variadas a ellos y a sus familias,... hasta “orientarles” -a través del rol tutorial- de un modo integrador, evitando cualquier tendencia segregadora. La comunicación termina con una serie de propuestas prácticas, e invita a seguir investigando sobre esta temática.

UNA PROGRAMACIÓ PER A LA IMMERSIÓ TARDANA EN LLENGUA CATALANA A TRAVÉS DEL TEATRE I LES NOVES TECNOLOGIES

Encarna Laguna. URL. Facultat Psicologia i CCEE

La programació que aquí es presenta és el resultat de diversos anys de treball en centres de Secundària al llarg dels quals he anat combinant l'elaboració d'exercicis amb la seva posada en pràctica, comprovant la seva efectivitat.

L'eix vertebrador de tota la programació, que s'aplica amb alumnes d'incorporació tardana, és un taller de teatre.

La majoria d'alumnes d'incorporació tardana, encara que hagin seguit un programa d'immersió, solen tenir un input lingüístic molt feble, perquè normalment reben molt pocs models i en una situació molt discontinua. En realitat, el seu contacte amb la llengua catalana es limita habitualment als intercanvis exclusivament vinculats als continguts curriculars.

L'activitat teatral contribueix especialment a l'aprenentatge de la llengua, perquè permet als alumnes interpretar diferents personatges en contextos diferents i usar una gran varietat de registres. A més, l'aplicació de programes d'informàtica educativa i d'audiovisuals com a recolzament de l'activitat dramàtica ofereix un camp d'acció molt ampli. En aquesta línia, compartir situacions diverses ajudaria la interiorització de la llengua per part dels alumnes i facilitarem així l'adquisició de competència i hàbits lingüístics que permetran el seu ús espontani tant en contextos escolars com extraescolars.

ADQUISICIÓ DE COMPETÈNCIA COMUNICATIVA EN ADULTS D'ORIGEN GAMBIÀ

Lluís Maruny i Mònica Molina. Aula d'Adults de La Bisbal d'Empordà

Aquest treball, original, s'inseriu en la preparació d'una recerca més àmplia sobre competència comunicativa en població immigrada.

En aquesta comunicació presentem una anàlisi de les produccions lingüístiques d'un grup de cinc adults d'origen gambià, en les quals analitzem :

- . la competència fonològica, morfosintàctica i semàntica ;
- . la competència discursiva i en relació al llenguatge escrit, i
- . la competència sociolingüística.

L'interès d'aquest tipus de treball rau en la possibilitat d'identificar limitacions específiques que apareixen en l'aprenentatge del català i del castellà com a segones llengües en el col·lectiu d'immigrats.

Pensem que aquest és un pas necessari per anar fonamentant propostes educatives específicament adaptades a les necessitats i característiques d'aquesta població.

**ESTRATÈGIES MOTIVACIONALS PER AFAVORIR EL PROCÉS
D'ENSENYAMENT-APRENTATGE LENGÜÍSTIC DELS ALUMNES
D'INCORPORACIÓ TARDANA**

**Carme Monegal. Professora de llengua i literatura d'ESO i de Didàctica de la Llengua a
la URV**

La comunicació que es proposa vol facilitar als assistents la informació necessària sobre aquelles tècniques d'aprenentatge que busquen la incentivació dels alumnes, per aconseguir-ne el màxim rendiment afectiu i efectiu.

En el marc d'una prèvia reflexió basada en un aclariment prioritari dels conceptes bàsics sobre el contacte de llengües (Cummins, Lambert, Siguan, Vila, Serra...), la comunicació pretén, sobretot, orientar la tasca docent dels professors de suport lingüístic, per suggerir-los o proporcionar-los les reflexions psicolingüístiques, les eines metodològiques i els recursos didàctics pertinents per facilitar la preparació de les seves classes, afavorir-ne la dinàmica i millorar-ne els resultats.

El contingut d'aquesta comunicació es basa en les directrius del Departament d'Ensenyament (fonamentades, alhora en tesis defensades per membres del comitè organitzador d'aquest segon Simposi) el qual, actualment treballa amb aquests alumnes seguint els models d'actuació que es comentaran durant l'exposició.

I EL DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT, QUÈ ?

Beatriu Palau. Departament d'Ensenyament. Delegació Territorial a Girona.

L'objectiu principal d'aquesta comunicació és oferir una descripció dels Serveis Educatius i dels Recursos Humans que ofereix el Departament d'Ensenyament per atendre els alumnes d'incorporació tardana perquè s'adaptin el més aviat possible al nostre sistema educatiu.

Per aquesta raó donarem una visió global de la tasca relacionada amb alumnes d'incorporació tardana que realitzen :

- . el Programa d'Educació Compensatòria (PEC)
- . el Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC)
- . els Centres de Recursos Pedagògics (CRP)
- . els Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica (EAP)
- . el mestre suport
- . l'auxiliar de conversa
- . el mestre tutor
- . els mestres especialistes
- . etc.

Per acabar descriurem un itinerari model perquè un alumne estranger que s'incorpori tardanament al nostre sistema educatiu s'adapti i s'integri eficaçment.

EFFECTES D'ETNICITAT EN LES POLÍTIQUES ESCOLARS A CATALUNYA

(1980-1998)

Jordi Pascual. Sociòleg

Dues grans polítiques han produït o reproduït discursos d'etnicitat a Catalunya els últims vint anys: d'una banda, les polítiques de normalització nacional -sobretot de normalització lingüística-, i les polítiques de normalització social o de l'Estat del Benestar desplegades en l'àmbit escolar.

A grans trets, es pot distingir la mena de categories i models que han orientat cadascuna d'aquestes polítiques: en el primer cas aplicat sobretot, però no únicament, als fills d'immigrants dels 50-75, hi han predominat els discursos de la nacionalitat i, en el segon, els de l'alteritat -focalitzats en gran part primer als alumnes gitanos i després als fills immigrants dels anys vuitanta i noranta procedents del Tercer Món-. Com a resultat de l'ús i del desplegament social d'aquests discursos, hi ha hagut efectes d'etnicitat ben distints: des de la conformació d'identitats obertes, basades en el coneixement i l'ús lingüístic (catalanoparlants/castellanoparlants) fins a la gènesi d'identitats tancades (gitanos/àrabs...), passant per diferents règims d'adscripció més o menys permeables.

La comunicació pretén explorar quins jocs d'identitats/alteritats han generat i generen algunes de les principals polítiques escolars que operen en aquest camp: el Programa d'Immersion al Català, el Programa d'Educació Compensatòria, els programes d'atenció als alumnes d'incorporació tardana, els programes interculturals, etc.

DE LA PEDAGOGIA INTERCULTURAL A L'EDUCACIÓ ANTIRACISTA

Gentil Puig. UAB. Facultat de Ciències de l'Educació

Reconeixem l'aportació de la pedagogia intercultural d'aquest últim decenni i que aquesta etapa correspon encara a les condicions actuals i a les necessitats educatives de Catalunya. Però aquesta situació concreta i actual no ens pot fer oblidar altres aspectes fonamentals que concerneixen les causes profundes del fet migratori i algunes limitacions ideològiques i conceptuals del model intercultural.

Constatem que, en la situació actual, no podem pensar que l'assumpció del pluralisme ètnic i cultural a Catalunya sigui un fet real. Hem de ser lúcids i reconèixer que globalment la societat catalana té tantes resistències amagades i contingudes, com solidaritats i adhesions manifestes envers la diversitat ètnica. En aquest sentit, no és demagògic ni alarmista afirmar que el futur pot reservar-nos sorpreses molt desagradables, fins i tot si hi parem atenció.

Cal orientar-nos vers una pedagogia i una educació interculturals i antiracistes que tinguin com a objectiu central i prioritari la prevenció de les actituds xenòfobes dels adolescents i dels ciutadans de Catalunya, més que no pas preocupar-nos exclusivament dels nouvinguts. Cal experimentar els efectes de les pedagogies que tendeixen a induir i a desenvolupar certes actituds més que no pas unes altres.

Diferència i similitud haurien de poder ser estudiades conjuntament per a posar en relleu el pes específic de cada perspectiva. D'altra banda, caldrà continuar aprofundint la reflexió sobre el contingut i l'orientació que, entre tots, volem donar a la nostra comunitat per a saber si realment defensem una comunitat nacional oberta i cívica, en constant evolució i transformació, plural, que assumeixi com a positiu els fenòmens i els processos del mestissatge o bé si ens aferrem encara a una concepció fonamentalment ètnica, amb un caràcter més essencialista i, en conseqüència, més ingènuament o més conscientment etnocentrada.

**SERVEI D'ESCOLARITZACIÓ OFERT ALS ALUMNES QUE S'INCORPOREN
TARDANAMENT AL SISTEMA ESCOLAR QUEBEQUÈS**

Eulàlia Purtil

El context multiètnic i la situació sociolingüística particular del Québec han portat les autoritats en matèria educativa a trobar models adequats per integrar l'alumnat provinent dels moviments migratoris.

El ministeri de l'Educació del Québec ha previst des del 1977, data d'aprovació de la *Charte de la langue française* un servei particular d'ensenyament per als alumnes amb menys de cinc anys de residència al país i que tenen un coneixement insuficient de la llengua francesa, consistent en l'escolarització en una classe *d'accueil*.

La classe *d'accueil* té dos objectius principals :

- a) proporcionar als alumnes els instruments lingüístics bàsics per a poder seguir la classe regular ;
- b) iniciar-los a la societat quebequesa.
- c) La permanència en aquestes classes es limita a 10 mesos i els professors responsables tenen formació en francès llengua segona i en educació intercultural.

Aquest model ha estat subjecte d'estudis i de revisions. Una de les més recents i controvertides ha estat el projecte de política del Ministeri d'Educació del Québec, publicat el novembre de 1997 amb el títol *Une école d'avenir* que en el marc de la reforma educativa demana una revisió de les classes *d'accueil* i incorpora tres principis d'acció : la igualtat d'oportunitats, el domini del francès, llengua comuna de la vida pública i l'educació a la ciutadania democràtica en un context pluralista. Aquest document ha provocat la reacció de professors i dels sindicats de professors que sostenen que la classe *d'accueil* segueix essent un mètode eficaç per aprendre la llengua i per a integrar-se al sistema escolar. Opinió que comparteixen docents de les facultats de Ciències de l'Educació i professionals del MEQ tot i que consideren oportuna una revisió.

DIVERSITAT CULTURAL I INTERACCIÓ COMUNICATIVA.

EL CONCEPTE DE L'ALTRE.

Joan Serra Capallera

“Els europeus no podran definir-se sense posar-se d'acord sobre la definició de l'Altre” (E. Toood, 1990). La incorporació d'alumnat nord-africà al llarg de la secundària obligatòria ens qüestiona als professionals de l'educació diferents interrogants, un d'ells és el relacionat amb el concepte de “l'altre”, tant des dels aprenentatges actitudinals com conceptuals. Des d'aquests segons se sol actuar a partir de la urgència de dotar al nouvingut dels components lingüístics mínims (bàsicament lexicals) per a poder-se “*enterar*” del que es realitza a l'aula i poder establir una mínima comunicació docent-alumne. Sense obviar la conveniència de l'aprenentatge de la llengua d'ús del centre educatiu, possiblement ens caldria considerar si la resposta curricular a les necessitats del nou alumne ha de circumscriure's quasi exclusivament -com sol passar- a l'aprenentatge d'uns mínims lexicals i d'algunes estructures lingüístiques bàsiques de la nova llengua. Aquesta urgència en la catalanització del nouvingut sol amagar, en la majoria de casos, una limitació del currículum en relació al nou alumne fruit d'una limitació en les expectatives d'aprenentatge cap al mateix.

Des del punt de vista lingüístic el nouvingut sol ésser considerat com incompetent lingüístic. La valoració de les seves necessitats lingüístiques no se sol realitzar a partir dels seus nivells competencials en la seva llengua d'ús, sinó a partir de les seves carències en relació a la nova llengua d'aprenentatge. Es pretén alfabetitzar a algú que possiblement ja ho sigui. D'igual manera, es considera necessari ensenyar les regles lingüístiques pròpies de la cultura a la que pertany el centre educatiu a algú que és tractat i considerat com a carent de cultura. El patrimoni cultural que li és propi difícilment és integrat curricularment i, per tant, considerat en el moment d'establir relacions significatives entre allò que sap, pensa o creu i els nous aprenentatges. La pretesa funcionalitat de la “nova alfabetització” queda, així, en entredit, ja que l'acció educativa, en ser bàsicament unidireccional, -de la institució cap al nou alumne-, dificulta tant l'assimilació dels nous aprenentatges culturals (lingüístics o no), com la significació lògica d'allò que se li ensenya i se li demana que aprengui. Els aspectes intersubjectius que subjauen en la interacció comunicativa i en les relacions d'aprenentatge queden excessivament sesgats, mediatitzant així l'aprenentatge de les interrelacions lingüístiques entre iguals o entre iguals i docent.

Aprendre a interpretar les necessitats lingüístiques del nouvingut partint de la seva competència lingüística; ajudar a assimilar, a partir de la cultura lingüística, els aspectes formals i normatius d'una nova llengua de manera comprensiva i amb significat; establir relacions culturals interactives que permetin a uns i altres avançar en un aprenentatge compartit; integrar dins el propi discurs comunicatiu la idea de l'altre com emissor o receptor d'un missatge comunicatiu amb la finalitat d'elaborar de manera coherent i cohesionada el missatge a transmetre, són alguns dels reptes als que ens caldria poder donar resposta, i representen els camps d'investigació lingüística que ens poden ajudar a superar la situació actual. La urgència, els arbres que amaguen el bosc, sol portar, entre d'altres factors, al fracàs escolar d'uns -els nouvinguts-, però també a l'empobriment que significa la no incorporació de l'altre en el discurs comunicatiu de la resta -els que es pressuposa que acreditaran-.

TOOOD, E (1990): *La invenció de Europa*. Barcelona. Tusquets Editores.

L'ETNOGRAFIA APLICADA A L'ESTUDI DE LES RELACIONS INTERÈTNIQUES EN EL CAMP DE L'EDUCACIÓ

Carles Serra. UdG. Professor d'Antropologia

Tot i que al nostre país la recerca etnogràfica tot just comença a aplicar-se al camp de l'educació, en altres països és un instrument que des de fa molts anys ha estat aplicat abundantment i que ha esdevingut essencial per a la comprensió de les diferents situacions de contacte intercultural que es produeixen a les escoles.

En aquesta comunicació es presentaran els eixos bàsics del treball d'investigació que l'autor ha realitzat dins dels cursos de doctorat en antropologia social a la UAB. En aquest treball s'ha intentat clarificar, en primer lloc, quina ha estat la vinculació de l'etnografia escolar amb les diferents corrents de l'antropologia, la sociologia, la psicologia i la pedagogia, quin ús n'han fet, i quines qüestions s'han proposat estudiar. La intenció ha estat la d'oferir una visió panoràmica que ens ajudi a situar tot un conjunt de treballs que per la seva heterogeneïtat sovint aporta més confusió que claredat al voltant del que representa l'aproximació etnogràfica al camp de l'educació (sota el qualificatiu d'etnogràfics, s'han realitzat tot un seguit de treballs molt diferents, que sovint només tenen en comú la utilització de tècniques d'observació naturalista, però que obliden un dels principals objectius de les recerques etnogràfiques tal com s'havien definit al si de l'antropologia: la descripció i l'explicació cultural).

En segon lloc, després d'aquesta visió àmplia que ajudarà a evitar les confusions que s'han generat al voltant de l'etnografia escolar s'aprofundirà en quatre temes que han estat molt estudiats des d'una perspectiva etnogràfica i que són claus per a la comprensió dels processos de contacte intercultural a les escoles. Els quatre temes són els següents: el paper de l'escola en la reproducció social i cultural, el fracàs escolar dels alumnes minoritaris, el racisme en l'àmbit de l'educació i les aportacions de l'etnografia escolar al desenvolupament de programes d'educació intercultural. En cada cas, s'analitzarà quina ha estat l'aproximació que els etnògrafs han fet a cadascun d'aquests camps, quins aspectes han centrat la seva atenció, què han observat i quines han estat les orientacions teòriques que han seguit.

**EL TRACTAMENT DE LES LLENGÜES AMB L'ALUMNAT DE MINORIES
ÈTNICO-CULTURALS A LES ESCOLES PÚBLIQUES DE CIUTAT VELLA A
BARCELONA.**

**Pepi Soto. Servei d'Investigació i d'Innovació Educativa. Institut d'Educació.
Ajuntament de Barcelona**

Des del mes d'abril de 1997 s'està duent a terme una recerca que intenta donar compte de la relació existent entre els nivells d'aprenentatge de les llengües catalana i castellana, per part d'alumnat de minories ètnico-culturals del Districte de Ciutat Vella a Barcelona, i el tractament de l'ensenyament de les llengües per part dels centres educatius que l'escolaritzen. Fins el mes de juny de 1998 s'ha realitzat la presa de dades a quatre centres escolars públics, tres d'educació Infantil i Primària i un de Secundària Obligatòria del barri del Raval, a un total de 112 alumnes, distribuïts en cinc nivells educatius –Educació Infantil, 3 anys i 5 anys, Educació Primària, 2on i 6è i Educació Secundària Obligatòria, 1er-.

La manca de precedents en recerques d'aquestes característiques i la urgència en disposar d'informació contrastada al respecte han propiciat un desplegament metodològic particular, que contempla tècniques complementàries, tant per a la recollida de dades com per a la seva anàlisi i interpretació, realitzades i articulades en equip i des de diferents perspectives disciplinars. Tot plegat està afavorint el desenvolupament d'un treball qualitatiu i innovador en l'àmbit de les llengües, l'educació i la immigració, del qual s'esperen resultats definitius per al mes de juny de 1999.

ANNEX

**II SIMPOSI: LENGUA, EDUCACIÓ I IMMIGRACIÓ. INCORPORACIÓ
TARDANA DE L'ALUMNAT ESTRANGER**

Girona, 19, 20 i 21 de Novembre de 1998

PRESENTACIÓ DE COMUNICACIONS

Dijous, 19 de Novembre de 1998. De 16.00 h a 17.00 h.

Horari	16.00 a 16.30 h	16.30 a 17.00 h.
Aula 2.1	“Possibilitats de les xarxes de telecomunicacions educatives en l'educació intercultural” Elena Noguera i Iolanda García. UB.	“Els amazighs: els més petits entre els petits” Jordi Farrés. IES Cap Norfeu. Roses.
Aula 3.1	“Alternativa multilingüe a l'escola” Teresa Marbà. UB Montserrat Panosa. URL. Glòria Codina. URL.	“Adquisició de competència comunicativa en adults d'origen gambià” Lluís Maruny i Mònica Molina. Aula Adults de la Bisbal d'Empordà
Aula 3.2	“Servei d'escolarització ofert als alumnes que s'incorporen tardanament al sistema escolar quebequès” Eulàlia Purfí. IES Manel Blancafort. La Garriga.	El tractament de les llengües amb alumnat de minories ètnico-culturals a les escoles públiques de C. Vella BCN” Pepi Soto. Institut d'Educació. Ajuntament de Barcelona.
Aula 4.1	“Percepciones del profesorado hacia el hecho multicultural escolar. Marco teórico para una educación multicultural i multilingüe” María J. Cueva. UB. Departament Didàctica de la Llengua i la Literatura.	“Estratègies motivacionals per afavorir el procés d'ensenyament-aprenentatge lingüístic dels alumnes d'IT” Carme Monegal. Professora Llengua i Literatura Catalana d'ESO i de Didàctica de la Llengua de la URV.

Divendres, 20 de Novembre de 1998. De 9.00 h a 10.00 h.

Horari	9.00 a 9.30 h	9.30 a 10.00 h.
Aula 2.1	“Inserimento tardivo di bambini immigrati nelle scuola della Republica Federale di Germania” Otto Filtzinger. Universitat de Coblença.	“Efectes d'ètnicitat en les polítiques escolars a Catalunya. (1980-1998)” Jordi Pascual. Sociòleg.
Aula 3.1	“I el Departament d'Ensenyament, què” Beatriu Palau. Departament Ensenyament. Delegació T. Girona.	“Llengua i Immigració”. Mariona Ventura. SEDEC. Montserrat Mas. Consorci per a la NL. Rosa Ferrer. DG Política Lingüística.
Aula 3.2	“L'etnografia aplicada a l'estudi de les relacions interètniques en el camp de l'educació” Carles Serra. Professor d'Antropologia. UdG.	“Diversitat cultural i interacció comunicativa. El concepte de l'altre” Joan Serra. EAP de la Garrotxa.

Dissabte, 21 de Novembre de 1998. De 9.00 h a 10.00 h.

Horari	9.00 a 9.30 h	9.30 a 10.00 h.
Aula 2.1	“Immigració. Un tractament diferenciat per a la incorporació escolar de l'alumnat estranger. Intervenció dels serveis educatius EAP en l'actuació per una distribució equilibrada als centres educatius” María de Riba. EAP B-14 Granollers.	“Incorporació tardana de diferents cultures en un CEIP. Organització i anàlisi de casos concrets” Isabel Carbó. Mestra d'Educació Especial. CEIP Els Estanys. Platja d'Aro.
Aula 3.1	“L'atenció dels nens d'incorporació tardana al CEIP Ruiz Amado. La importància de l'existència del marc teòric en consonància amb la pràctica educativa” CEIP Ruiz Amado. Castelló d'Empúries.	“Una programació per a la immersió tardana en llengua catalana a través del teatre i les noves tecnologies” Encarna Laguna. URL. Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació.
Aula 3.2	“La situació lingüística dels immigrants marroquins a Catalunya” Josep M. Ballarín. Professor de Didàctica de la Llengua. URL i OUC M. Lluïsa Pérez. Professora de llengua estrangera. IES Carles Vallbona.	“L'afectivitat en l'aprenentatge de noves llengües” Maria Majó. Profesora Llengua Catalana. IES Thos i Codina. Mataró. Rosa Boixaderas. Psicopedagoga. IES Thalasa. Montgat.
Aula 4.1	“De la pedagogia intercultural a l'educació antiracista” Gentil Puig. UAB.	“Protagonismo del profesor en la integración del alumnado minoritario” José Antonio Jordán. UAB
Aula 4.2	Sessió de discussió i treball amb el sr. (Els interessats en assistir-hi: comuniquen-ho al	Guus Extra taulell de secretaria)

Notes d'organització:

Per raons d'espai, donat que es presenten diverses comunicacions de forma simultània, aquestes es realitzaran a les aules de formació de la Fundació “la Caixa”, que es troben just al darrera de l'Auditori Narcís de Carreras. L'entrada a aquestes aules de formació és pel carrer Nou, perpendicular al carrer Santa Clara, la porta d'accés està en el passadís interior que comunica aquest carrer amb la plaça Josep Pla. S'utilitzarà el 2on pis (Aula 2.1), el 3er pis (Aules 3.1 i 3.2) i el 4rt pis (Aules 4.1 i 4.2).
En els quadres precedents s'assenyala a quina aula tindrà lloc cada comunicació, així com l'horari previst. Donat que a cada aula hi haurà dues comunicacions seguides, **cal ser el màxim de respectuós amb l'horari**, per tal que tothom pugui disposar del temps previst i evitar endarrerir el programa general del Simposi.
Cada aula comptarà amb la presència d'un membre de l'organització a qui us podeu adreçar en cas de dubtes.

3 definicions no explícites } Capacitat de comunicar en dos o més idiomes
Persones acceptada com a individus integrats en una comunitat
Persones que comunica de llengua segons el context i el tenen des d'aleshores parla

Exolingüística: interacció entre els coneixements lingüístics dels interlocutors. om es dona una situació asimètrica (profeta en els processos d'aprenentatge)

La classe de llengua és un grup d'inglès. Els professors són bilingües o multilingües. Els membres del grup tenen situacions i nivells diferents de coneixement lingüístic

a la distància clàssica la llengua materna s'considera com un estrany per a l'aprenentatge

(4) *. GRAMC. Hassan Asarkane

- Arribada significatiu de negis i veus, 93/94
- Provenen de Z. rumbay i urbanay. Parlen àrab o berber i quan venen aquí, a més, han d'aprendre català i castellà
- El nivell del que venen ha estat escolantat i es veu el baix tant escolarment com culturalment

(2) Es valora positivament el canvi
de relacions adults infants a sudanesa sin més vertical
diferències en el rol de pares. Aquí sin més llibertat
les formes de conducta sin diferents. Podríem dir que aquí
sin més igualtat.
Ens hauríem de replantejar l'escola, els valors que la inspiren...
fer una escola intercultural, incorporar coneixement d'altres
cultures

(1)* **CLAM**. Meziani Theuniss

- Parlar la llengua del país a casa
- Reforç escolar en el marc d'una associació (que té un programa de lectures)
- Vinculació afectiva amb els monitors
- Sentiment permanent d'inquietud per la situació al país d'origen (Argèlia)
- Parlar ~~francès~~ àrab a casa per mantenir-se vinculat al país i cultura d'origen, per parlar amb la família a Argèria.
- Pateix una doble "aprestió": a l'escola per descobrir el francès, a casa per que l'ha d'aprendre l'àrab

(2)* **Dosmildos**. Dionilda Zepeda

- Evolució matriculació alumnes estrangers a BCN
- Hipòtesis sobre l'abandonament de l'escola per part dels nois i noies llatinoamericans
- Desvalorització personal, de la història cultural, percepció del país d'origen.
- Situació socioeconòmica a l'origen, presència de les seves possibilitats i perspectives personals, professionals. També per l'instabilitat en què vivia la llengua estrangera els immigrants en general i els sudamericans en concret.

(3)* **Inougo**

- Infants educats amb la idea del retorn, malgrat que no es doni mai, i de diferència respecte els d'aquí.
- És educats (i per tant estudiants) a l'Àfrica, a més, tenen les dificultats d'entenyament del nivell molt baix en els països d'origen
- Provisionalitat
- Aprestió per mitjans de comunicació
- Dificultats d'identificació tant individual com col·lectiva.
- Curs d'adaptació quan arriben?

FUNDACIÓ SERVEI GIRONÍ
DE PEDAGOGIA SOCIAL

Plaça de Lluís Companys, 12. Edifici "Cent Llers". E-17003 GIRONA
Telèfon: (9) 72-21 30 50 Fax: (9) 72-21 37 17
CATALUNYA-ESPANYA

PROGRAMA PER A LA SETMANA INTERCULTURAL DE GIRONA

(7,8,9,10 de Setembre de 1998)

entitat privada, benèfica, de tipus cultural, inscrita al Registre de Fundacions de la Generalitat de Catalunya amb el núm. 399 NIF: G-17.148.693. Exempte d'IVA.
quienada amb: el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, la Universitat de Girona, la Creu Roja de Girona, l'Ajuntament de Girona, el GRAMIC, el CLAM-Mediterranè, Migrations & Developpement Local i d'altres.
nitat treballant amb programes subvencionats pel Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Dirección General de Trabajo y Migraciones.
d'associació de la Xarxa Europea de Formació Intercultural A GORA i de la Xarxa Euro-magribina EURO-MAGRIEB.
sociada al Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i la Coordinadora Catalana de Fundacions ADIFUCA. Membre de la Coordinadora ONG's solidàries de les comarques de Girona.
àgina Web Entitat: <http://shweb.udg.es/llibros/coordina/servei/serg1.htm>
àgina Web Fons Documental: <http://biblioteca.udg.es/llibros/coordina/servei/serg1.htm>

SETMANA INTERCULTURAL DE GIRONA. SETEMBRE 1998

**VIII Escola d'estiu sobre
Interculturalitat**

Girona, del 7 al 10 de setembre
Facultat de Lletres de la Universitat de Girona i Centre Cultural L'ESTACIÓ
(Tots els cursos seran reconeguts amb crèdits de lliure elecció pels estudiants de la UdG)

Actes culturals

En el marc d'aquesta Setmana Intercultural de Girona es preveu la realització de diversos actes culturals i lúdics (presentació de llibres; cicle de cinema; exposicions)

ORGANITZA:

FUNDACIÓ SERVEI GIRONÍ
DE PEDAGOGIA SOCIAL

EN CONVENI AMB:

Universitat de Girona

AMB EL SUPORT DE:

Ajuntament de Girona, Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, INSERSO,
Fundació Estvd i Cooperació/ESICO, Fundació Serveis de Cultura Popular, Bernard Van Leer Foundation

PROGRAMACIÓ DE LA SETMANA INTERCULTURAL DE GIRONA

Dilluns 7:

Matí de 9'00 a 14'00h.: ESCOLA D'ESTIU (Facultat de Lletres UdG)

* De 9'00 a 11'30h.: Matriculacions (Hall Entrada)

* De 12'00 a 14'00h.: Obertura i Lliçó inaugural (Aula A4)

Obertura amb la intervenció de Josep de Delàs (director de la Fundació SER.GI) i benvinguda de Joan Lluís Alegret delegat del rector de la UdG per als Afers de Cooperació i Solidaritat

Lliçó Inaugural: " Llei d'estrangeria versus interculturalitat"

A càrrec de Mariel Araya (advoda i membre de la Federació de Col.lectius d'Immigrants de Catalunya) i Sebastià Salellas (advocat, en nom de la Coordinadora d'ONG Solidàries de comarques gironines)

Tarda de 17'00 a 20'00h.: COMUNICACIONS (Centre Cultural L'Estació)

*De 17'00 a 17'30h.

"Incidència de la diversitat cultural en el primer cicle de l'educació infantil: repercussions educatives"

A càrrec de Francesc Carbonell i Begoña Ayarza (pedagogs)

*De 17'45 a 18'30h.

"Programa de dinamització comunitària intercultural de la Fundació SER.GI"
A càrrec de Cristina Andreu (Fundació SER.GI)

*De 18'30 a 19'00h.

"10è. Aniversari de l'Escola Samba Kubaly"

A càrrec de Bully Jangana i Anna López (membres de l'equip de coordinació de la Samba Kubaly)

*De 19'30 a 22'00 h. SEMINARI N° 7 (Sessió oberta a tothom)

"Les associacions d'immigrants : eines per a la participació social i mediació d'aquests col.lectius"

Associacions: Al-Jamaa, Jama Àfrica, Desenvolupament i Migracions, GRIMM, Federació de Col.lectius d'Immigrants de Catalunya
Coordina Obam Micó (periodista, membre de la Federació de Col.lectius d'Immigrants de Catalunya i col.laborador de la Fundació SER.GI)

Dimarts 8:

Matí: SEMINARIS i PONÈNCIA

* De 9'00 a 12'30h.: SEMINARIS N^o: 1, 2, 4, 8, 9
(Aules B1, B2, B3, B4, B5, respectivament)

*De 13 a 14 h: PONÈNCIA (Aula A4)

"Programa de formació de dones turques a Alemanya"
A càrrec de Carmen Treppte (pedagoga)

Tarda: COMUNICACIONS i SEMINARI

*De 17'00 a 19'00h.: SEMINARI N° 7

"Les associacions d'immigrants i els mitjans de comunicació: eines per a la participació social"
.Projecte Xenofília: Programa Migra-media
.Col.legi de periodistes de Catalunya: Programa d'atenció al tractament de les minories ètniques en els mitjans de comunicació
.Periodistes de Girona

Tarda de 17'00 a 20'00h.: COMUNICACIONS

* De 17'00 a 17'30h.

"Identidad Cultural y Creación y Generación de Empleo"
A càrrec d'Ana Cárcamo Hidalgo (membre del Centre de Desenvolupament d'Iniciatives Empresarials)

*De 19'00 a 20'00

"Immigració i Habitatge"

A càrrec de Mercè Zegrí (coordinadora del Projecte Xenofília: programa habitatge)

Aliou Diao (director tècnic dels GRAMC), Jordi Pruneda i Joan Paredes. Realitzadors de l'estudi Immigració i Habitatge a Girona, promogut per la Fundació SER.GI en col.laboració amb la Universitat de Girona

Dimecres 9:

Matí: SEMINARIS i PONÈNCIA

*De 9'00 a 12'30h.: SEMINARIS n^o: 1, 2, 4, 8, 9
(Aules B1, B2, B3, B4, B5, respectivament)

*De 13 a 14 h: PONÈNCIA (Aula A4)

"Infància i diversitat cultural"
A càrrec d'Ignasi Vila (psicòleg, professor de la UdG)

Tarda: COMUNICACIONS

*De 17'00 a 18'00:

"Situació de les dones al Magreb"
A càrrec de Djaouida Mouhali (llicenciada en Filologia Hispànica a Algèria)

*De 18'00 a 20'00h.:

Treballs Etnogràfics i Immigració

"El significat que otorguen les famílies magrebines a l'escolarització dels seus fills i filles". Josep Miquel Palaudàries (pedagog, professor de la UdG)

"El treball de camp en l'anàlisi de les relacions interculturals a l'escola"

Carles Serra (antropòleg, professor de la UdG)

"Treball etnogràfic sobre els mecanismes discriminatoris i les dificultats d'integració en la vida quotidiana d'un col·lectiu magrebí en una població empordanesa". Zeta Figa (psicòloga social, membre de l'associació ASDIQA)

Dijous 10:

Matí: SEMINARIS i CLAUSURA

*De 9'00 a 12'30: SEMINARIS nº: 1, 2, 4, 8, 9
(Aules B1, B2, B3, B4, B5, respectivament)

*De 13'00 a 13'30h.: PONÈNCIA (Aula A4)
"De Senegambia a Catalunya: Procesos de aculturación e integración"
A càrrec d'Adriana Kaplan (antropòloga, professora de la Universitat R. Llull)

*De 13'30 a 14'00h.: Conclusions dels seminaris (Aula A4)
A càrrec de les coordinadores i coordinadors dels seminaris

*De 14'00 a 14'30: Clausura (Aula A4)
A càrrec de Joan Manel del Pozo, Tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Girona
i membre del Consell Municipal de Cooperació

ESPAIS

-Seminaris i Ponències

Facultat de Lletres de la UdG (Pl. Ferrater Mora, 1. Campus UdG)

-Comunicacions i Seminari "Les associacions d'immigrants i els mitjans de comunicació: eines per a la participació social"

-Exposicions

Centre Cultural L'Estació (C. Santa Eugènia 17. Parc Central)

-Cinema

Cine Estudi Truffaut (C. Nou del Teatre)

PRESENTACIONS DE LLIBRES A LA "LLIBRERIA 22" (C.Hortes,22)

Les presentacions es duran a terme a les 20'00 hores

*Dilluns 7: " Yo vengo de..."

Presentació de la col.lecció de l'editorial laGalera i Rosa Sensat

A càrrec de: Xavier Blanch (director)

Anna Mª Roig (coordinadora pedagògica)

Bully Jangana (autor de "Bully. Yo vengo de Doubirou" i membre de l'Escola Samba Kubaly)

*Dimarts 8: "Aprender también significa levantar puentes. Niños y madres turcos de camino hacia el pupitre". Edició GRAMC

A càrrec de: Mima Sant (membre de la Junta de l'associació GRAMC)

Carmen Treppte (Autora i pedagoga radicada a Alemanya)

*Dimecres 9: "La Educación Intercultural en Europa. Un enfoque curricular"

A càrrec dels compiladors: Xavier Besalú (pedagog, professor de la UdG)

Giovanna Campani (Universitat de Florència)

Josep M. Palaudàrias (pedagog, professor de la UdG)

CINEMA ESTUDI TRUFFAUD (C. Nou del Teatre)

De divendres dia 4 a dijous dia 10 de setembre

"En la puta calle"

Presentació de la pel.lícula i fòrum: dilluns dia 7 a la sessió de nit

Preu alumnes de l'Escola d'Estiu (amb carnet): 450 PTA

EXPOSICIONS AL CENTRE CULTURAL L'ESTACIÓ (C. Sta. Eugènia 17)

"Coneguem el Marroc. Una proposta educativa". Fundació SER.GI

"Projectes de Cooperació del GRIMM"

Associació Grup d'Immigrants del Baix Montseny (GRIMM)

"Projectes de l'associació AL JAMAA". Associació Al Jamaa de Sant Pere Pescador

"Los Nadies" de l'associació Justícia i Pau

INFANCIA Y DIVERSIDAD CULTURAL

IGNASI VILA
PROFESOR DE LA UNIVERSIDAD DE GIRONA

Las sociedades modernas, entre otros rasgos, se caracterizan por la heterogeneidad social, cultural y lingüística. En Francia, el Islam es la segunda religión después de la católica. En el Reino Unido, 1/5 de la población es de raza negra, etc. El Estado Español no es ajeno esta situación y en su seno coexiste una amplia heterogeneidad cultural, lingüística y de identidad. Es cierto que la heterogeneidad que existe en España presenta algunas formas distintas de otros estados europeos -la existencia del Estado de las Autonomías lo configura de forma diferente-, pero no es menos cierto que, en los últimos años, a través de la inmigración extracomunitaria han surgido nuevas minorías culturales y lingüísticas que aún son una parte pequeña del conjunto de la población, pero que crecerá en el transcurso de los próximos años.

La existencia de nuevas minorías culturales y lingüísticas coloca en primer plano viejos problemas del sistema educativo de las sociedades modernas. En concreto, los sistemas educativos se configuraron históricamente como instituciones destinadas a conseguir la homogeneidad cultural y lingüística de los Estados-Nación. Independientemente de su mayor o menor éxito, parece claro que sus objetivos no se cumplieron totalmente y, por ejemplo, en el caso de España, el esfuerzo por constituir “una nación, un pueblo, una lengua y una cultura” ha fracasado estrepitosamente en sociedades como la catalana o la vasca. De la misma forma, ha fracasado la concepción “compensatoria” de desigualdades sociales al confrontar los sistemas educativos valores, muchas veces opuestos, de las distintas clases sociales. Estas constataciones y la progresiva sustitución del Estado-Nación por el Estado de Derecho ha suscitado en la sociedad nuevas ideas en las que la heterogeneidad cultural, lingüística y de identidad no es vista como una “anomalía” o “anacronismo” a suprimir, sino como algo positivo. Sin embargo, ello no es óbice para que continúen existiendo numerosas resistencias para aceptar la pluralidad “de facto” que existe en nuestras sociedades.

Probablemente, estas resistencias aparecen con mayor claridad cuando se trata de las minorías culturales y lingüísticas que provienen de las nuevas migraciones derivadas de los desajustes económicos Norte/Sur. La consideración de “extranjero” en estos casos se acompaña de su exclusión de derechos políticos como, por ejemplo, el derecho al voto que queda reservado a los “nacionales” o de derechos fundamentales como el de reagrupamiento familiar sobre la base de supuestas amenazas -demográficas, de

identidad, etc.- para el mantenimiento de una pretendida o supuesta, porque no real, homogeneidad cultural, lingüística y de identidad.

La escuela no es ajena a ello y, si bien en algunos casos asume la pluralidad existente - por ejemplo, la afirmación de los nuevos currícula promovidos desde la reforma según la cual se ha de hacer una valoración positiva de la realidad plurilingüe y pluricultural de España-, en otros, como en el caso de las minorías provenientes de la inmigración extracomunitaria, se rechaza y se proclama una política asimilacionista -bajo el rótulo de la integración- según la cual de lo que se trata es de incorporar sin más a estas nuevas personas al patrón cultural y lingüístico mayoritario.

Es cierto que bajo el nombre de “educación intercultural” se realizan algunos esfuerzos para conseguir que el sistema escolar tenga más significado para estos alumnos, pero, en la mayoría de los casos, se limita a una cierta adecuación de los contenidos, a la tolerancia de determinadas prácticas sociales como, por ejemplo, no obligar a comer carne de cerdo a las niñas y los niños que profesan la fe islámica, etc., pero, en muy pocos casos, se acepta el derecho que tienen a constituirse como una minoría cultural y lingüística y a desarrollarse y a vivir como tal. Por ejemplo, en todos los trabajos que se han realizado para estudiar las consecuencias de su escolarización, los profesionales de la educación afirman que es muy importante que no se concentren sino que se dispersen y que puedan ser tratados individualmente y no como minoría constituida. La pregunta es inmediata ¿tratados, para qué? y la respuesta también lo es: para que se integren y, en consecuencia, abandonen sus prácticas sociales -culturales y lingüísticas- y adopten las de la mayoría.

Esta concepción asimilacionista de la escuela se acompaña de otros rasgos, todos ellos rechazables e incompatibles con la educación intercultural. Primero, existe una tendencia a oponer la “modernidad” de nuestra sociedad frente al “anacronismo” de las sociedades de donde provienen estas personas. Los prejuicios y los estereotipos según los cuales la rigidez, el autoritarismo, el machismo, la jerarquía, etc. forma parte de estas minorías frente a los valores democráticos, solidarios e igualitarios que transmite la escuela son moneda corriente entre los profesionales de la educación sin que, en la mayoría de los casos, tengan conocimiento ni de las características de las sociedades de origen de estas personas ni de sus actuales prácticas sociales. Probablemente, un mayor conocimiento mostraría que, en las minorías, como en las mayorías, la diversidad es notable. Segundo,

este tipo de prejuicios y de estereotipos promueven un juicio negativo de las familias de estas criaturas, de modo que son vistas y juzgadas como un impedimento para la plena “adaptación” y “normalización” de sus hijas y sus hijos. Este tipo de juicios alcanza incluso el uso de su propio lengua en el contexto familiar. Así, hay profesionales de la educación que, tras considerar que el fracaso escolar de estas criaturas, es debido a un pobre dominio de la lengua que emplea la escuela, recomiendan a las familias que no utilicen el árabe dialectal, el bereber o el fula en casa. Este tipo de actitudes no son extrañas ya que aún, hoy en día, existen recomendaciones semejantes a familias de habla castellana cuando sus hijos se escolarizan en catalán o en euskera.

En definitiva, a pesar de los esfuerzos de innovación educativa de los últimos años, el tratamiento de la diversidad continua siendo problemático y la inercia de una escuela uniformadora que debe tratar de igual forma a todo el mundo tiene todavía mucho peso y no se acaba de entender aquello que la sociología de la educación proclama de antaño: los valores que transmite la escuela tienen poco que ver con un supuesto “universalismo” uniformador que hará feliz a la humanidad, sino que transmite los valores dominantes en una sociedad y en un momento histórico determinado y, por tanto, aquellos que permiten “reproducir” -en términos de Bourdieu y Passeron (1977)- las diferencias y las formas de poder existentes.

Evidentemente, ello no significa condenar en conjunto a los profesionales de la educación y abandonar la institución escolar para que ejerza sin problemas las funciones que ha desvelado la sociología de la educación. Por el contrario, se trata de evidenciar y colocar en primer plano desde la renovación y la innovación educativa las contradicciones entre un discurso “universalista” y la heterogeneidad real existente y, a la vez, al menos en relación a las minorías culturales y lingüísticas, difundir desde la escuela una imagen y un tratamiento de las niñas y los niños y de sus familias distinto al que habitualmente reciben desde los medios de comunicación mayoritarios.

En esta ponencia me centro en estos aspectos y discuto alguna de las cuestiones “educativas” que afectan a este colectivo de niños y niñas y que están presentes en las discusiones entre los profesionales de la educación que atienden a estas criaturas. De la misma forma, abordo algunos puntos que se relacionan con la transmisión de valores y actitudes hacia las minorías culturales desde el trabajo en la escuela..

ESTUDI SOBRE L'ALLOTJAMENT DELS IMMIGRANTS.

**Situació i alternatives a les
comarques gironines i
Maresme.**

Pla de servei d'allotjament

Girona 1997

Promotor : Fundació SER.GI

Autors : Jordi Pruneda, Aliou Diao i Joan Paredes

Ús : INTERN. Setmana Intercultural de Girona, setembre 1998.

Versió : Extracte de versió 10. 08/09/98

L'INFORME DE GIRONA: CINQUANTA PROPOSTES SOBRE IMMIGRACIÓ

COMISSIÓ D'ASSOCIACIONS I ORGANITZACIONS
NO GOVERNAMENTALS DE LES
COMARQUES DE GIRONA

RECOMENDACIONES GENERALES

Recomendación 1. Que las administraciones del Estado que tienen competencia para ello establezcan los mecanismos necesarios para que los inmigrantes obtengan el estatuto de residente permanente, a fin de que, aceptados como miembros de la sociedad, disfruten de la condición de ciudadanos con los derechos y deberes inherentes a ello.

Recomendación 2. A medida que el proceso de integración vaya consolidándose, y aprovechando la posibilidad que ofrece el artículo 13.2 de la Constitución y el artículo 5 de la Ley Orgánica 7/85 del 1 de julio, se recomienda que se reconozca el derecho de sufragio en las elecciones municipales a los extranjeros.

Recomendación 3. Se recomienda a todas aquellas instituciones a las que las leyes conceden atribuciones de control en materia de extranjería que hagan una aplicación razonable, humanitaria y restrictiva de las disposiciones limitadoras de derechos hacia los extranjeros, y que al mismo tiempo se aprovechen todos los mecanismos de defensa que la ley permite.

Recomendación 4. Que los partidos políticos, gobierno del Estado y cámaras legislativas promuevan los cambios legislativos necesarios para que las leyes reconozcan y defiendan los derechos de los inmigrantes y las normas jurídicas pierdan el miedo y desconfianza hacia los extranjeros que se constata en la legislación vigente. También que el derecho positivo vigente se adecúe a las directrices de los Órganos de la Comunidad Europea en materia de extranjería.

Recomendación 5. Que los partidos políticos, Gobierno del Estado y cámaras legislativas, al promover los cambios legislativos propuestos en la recomendación anterior, eviten los conceptos jurídicos indeterminados y el otorgamiento de grados importantes de discrecionalidad a la Administración, reforzando la seguridad jurídica y la tutela efectiva de los derechos de los extranjeros.

Recomendación 6. Que las autoridades estatales, autonómicas y municipales dicten las normas pertinentes y lleven a cabo las campañas de sensibilización que sean necesarias entre sus funcionarios y fuerzas de orden público para que se mejore el trato a los inmigrantes, desaparezca la desconfianza hacia el extranjero y, así, este encuentre en la administración la ayuda y el apoyo al que como ciudadano -y contribuyente- tiene derecho.

Recomendación 7. Que los gobiernos del Estado y de la Generalitat hagan campañas de sensibilización

entre la población con objeto de mejorar la imagen que se tiene de los inmigrantes y eliminar las discriminaciones que se producen en la vida cotidiana, y también establezcan los mecanismos de control en los ámbitos en que sea necesario.

Recomendación 8. Que las administraciones públicas, en atención a la diversidad cultural y religiosa que provoca la inmigración y a las necesidades que de ello se derivan, tengan presentes las diversas costumbres en los lugares donde exista una presencia importante de inmigrantes y establezcan los canales de diálogo que permitan respetar dichas necesidades.

Recomendación 9. Que las administraciones públicas pongan a disposición de los inmigrantes una guía editada en varios idiomas en la que se especifiquen los distintos trámites administrativos, fiscales... que deben efectuar; dónde y cómo cumplimentarlos, y también los servicios a los que pueden acceder.

Recomendación 10. El conocimiento de las culturas es un elemento importante para potenciar la convivencia y el respeto mutuo. Se recomienda que ayuntamientos, organizaciones no gubernamentales, asociaciones de inmigrantes, escuelas, etc., promuevan espacios de intercambio cultural.

Recomendación 11. Que se dé apoyo a las acciones de las asociaciones de extranjeros y demás organizaciones no gubernamentales en las actividades que estas llevan a cabo a favor de los inmigrantes, y que se establezcan las plataformas necesarias para que la colaboración sea efectiva.

AL GOBIERNO DEL ESTADO

Recomendación 12. Que la nueva Comisión Interministerial de Extranjería diseñe una política global de inmigración, teniendo en cuenta todos los aspectos que puedan afectar a los extranjeros, y que dialogue con las organizaciones no gubernamentales con objeto de elaborarla y llevarla a término.

Recomendación 13. Que en el diseño de una política global de inmigración se establezca un control de fronteras razonable, tendente a canalizar el flujo migratorio real. Pero sin olvidar la situación económica y demográfica de los países de origen y la necesidad de ayudar a su desarrollo.

Recomendación 14. Que se establezcan criterios claros en lo referente a los requisitos necesarios para

la obtención del visado de entrada, eliminando cualquier discrecionalidad administrativa en su concesión y que, en el momento de determinar estos criterios, se consulten las diversas fuerzas sociales y grupos implicados.

Recomendación 15. Que se regulen los criterios de concesión de visado para la reagrupación familiar de acuerdo con la Disposición Adicional 3ª del Real Decreto 1119/86 del 26 de mayo, de forma preferente y sin criterios restrictivos.

Recomendación 16. Que se dé a conocer cuáles son los países cuyos súbditos pueden tener acceso al estatuto de asilo y refugio, los requisitos y la forma de acreditarlos para acceder a dicho estatuto. Será también necesario que la administración disponga de los medios necesarios con objeto de reducir el retraso en la resolución de las solicitudes.

Recomendación 17. Que durante todo el período de resolución de la petición de asilo o refugio el solicitante tenga derecho a recibir una ayuda económica equivalente al salario mínimo interprofesional. Como opción alternativa, puede estudiarse la concesión de un permiso de trabajo y residencia provisional.

Recomendación 18. Que se refuerce la seguridad jurídica de los extranjeros, se eviten acciones policiales indiscriminadas, controles faciales y cualquier actuación que pueda fomentar la desconfianza o el miedo de los extranjeros hacia el Estado.

Recomendación 19. Que se potencien los mecanismos de defensa de los extranjeros sometidos a expedientes administrativos de expulsión, proporcionándoles asistencia letrada y de intérprete, extendiendo la tutela judicial a los casos de detención preventiva e informando a los consulados respectivos.

Recomendación 20. Que se haga una aplicación restrictiva, limitada a los casos en los que sea objetivamente necesario, de las medidas cautelares de carácter especial que la ley prevé contra los extranjeros.

Recomendación 21. Que se potencie la estabilidad y seguridad de residencia de los inmigrantes modificando el actual sistema de renovación de los permisos de trabajo: valorando la inserción social y laboral de manera que disponer del contrato de trabajo en el momento de la renovación no sea una condición excluyente, simplificando la documentación requerida, agilizando los trámites administrativos y aumentando la vigencia de los permisos.

Recomendación 22. Que sean eliminadas las tasas correspondientes a la concesión y renovación de permisos de trabajo, ya que suponen una penalización

indirecta a la contratación de trabajadores extranjeros. Que se les permita el acceso a la función pública.

Recomendación 23. Que la Inspección de Trabajo refuerce su actuación de control y sanción sobre la contratación irregular y las condiciones de trabajo infralegales de todos los trabajadores.

AL GOBIERNO DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

Recomendación 24. Que el Gobierno de la Generalitat diseñe una política global de inmigración, para llevar a cabo y coordinar acciones educativas, sanitarias, de vivienda, de servicios sociales, de alfabetización y de formación ocupacional.

Recomendación 25. Es necesario programar acciones educativas que afecten a todo el tejido social, con campañas de prevención y educación en los valores de la solidaridad, promoviendo el enriquecimiento intercultural y el respeto a la diversidad de cada cultura. La práctica de la solidaridad y la lucha por una mayor justicia social y por el ejercicio de los derechos civiles y políticos por parte de los inmigrantes son inseparables de la educación intercultural.

Recomendación 26. Es necesario promover, de acuerdo con la LOGSE, la compensación de las diferencias de los alumnos y la adaptación de los métodos de enseñanza a las respectivas características individuales, teniendo en cuenta que adaptarse a las peculiaridades de los alumnos también comporta adaptarse a la respectiva diversidad cultural. Es necesario mantener el desarrollo de la lengua materna del alumno y favorecer el dominio de la lengua mayoritaria.

Recomendación 27. Que se revisen los contenidos etnocentristas y xenófobos de determinadas materias escolares y se completen los contenidos académicos de modo que estos hagan referencia a los países y culturas de los niños inmigrantes. Y que se ponga a disposición de los docentes un soporte técnico cualificado de asesoramiento, ampliando el actual Programa de Educación Compensatoria.

Recomendación 28. Es necesario promover una Formación Intercultural Instrumental Básica vinculada a una mejora de las condiciones laborales, a una formación ocupacional, y en todo caso a la calidad de vida real del sujeto, y adaptarla a las necesidades de la persona que aprende en lugar de que esta tenga que adaptarse a un sistema educativo que no tiene en cuenta su diversidad.

Recomendación 29. Son necesarios agentes de desarrollo cultural y social que surjan de los propios

colectivos si se pretende tener interlocutores cualificados con las minorías culturales, que estén capacitados técnicamente y profesionalmente para realizar estas labores. Deben establecerse los recursos necesarios para organizar cursos de formación de agentes de desarrollo cultural y social, alfabetizadores, líderes asociativos, etc.

Recomendación 30. Es preciso atender la necesidad de crear unos espacios de formación permanente especializados para profesionales o voluntarios implicados, no sólo en los aspectos educativos de niños o adultos, sino también en otros como el trabajo social, la salud, la acogida, etc.

Recomendación 31. Que se estudien y se lleven a cabo planes de vivienda con el objetivo de rehabilitar las zonas urbanas más deterioradas, acondicionando las viviendas que no reúnan las mínimas condiciones de habitabilidad y buscando una distribución equilibrada entre población extranjera y autóctona.

Recomendación 32. Que los servicios sociales guíen y orienten a los extranjeros en lo que se refiere a los hábitos de vida y convivencia, estableciendo canales de diálogo con vecinos, propietarios y administraciones con objeto de evitar tensiones y conflictos que lleven a actitudes de rechazo y a la concentración de los inmigrantes en "ghettos".

Recomendación 33. Que se tomen las medidas adecuadas para que todos los extranjeros tengan acceso a la atención sanitaria.

Recomendación 34. Que los servicios de atención primaria que tengan a su cargo sectores importantes de estos colectivos sean dotados de recursos materiales, técnicos y humanos suplementarios, especialmente en lo que se refiere a problemas sanitarios específicos o más habituales del colectivo, medicina preventiva y educación sanitaria.

Recomendación 35. Que se tomen las medidas necesarias (servicios sociales) para conseguir una adecuada educación higiénica y sanitaria de los colectivos de inmigrantes, especialmente en materia de planificación familiar, enfermedades de transmisión sexual y salud materno-infantil.

Recomendación 36. Que se facilite el acceso de los trabajadores extranjeros a los programas de formación ocupacional, con especial atención a sus deficiencias formativas y lingüísticas, con objeto de conseguir una mejor inserción y promoción en el mercado laboral.

A LOS AYUNTAMIENTOS

Recomendación 37. Que los ayuntamientos tengan presente que todos los residentes en el municipio deben

ser tratados como ciudadanos. Por consiguiente, es necesario que no se pongan dificultades a su empadronamiento y que se facilite el acceso a los distintos servicios municipales.

Recomendación 38. Que los ayuntamientos, en su política municipal de vivienda, tengan en cuenta la necesidad de evitar concentraciones de inmigrantes en las zonas más deterioradas, estableciendo los mecanismos de coordinación con otras instituciones implicadas al objeto de desarrollar planes de vivienda.

Recomendación 39. Que los municipios con competencias de bienestar social, y continuando la recomendación anterior, actúen a través de los servicios sociales para facilitar la convivencia, adecuar los hábitos de vida, y además faciliten los canales de diálogo entre los inmigrantes y vecinos y propietarios.

Recomendación 40. Que de acuerdo con la recomendación 33 todos los inmigrantes residentes en el municipio reciban atención sanitaria. Deberán establecerse los mecanismos necesarios para que aquellos inmigrantes que no tengan acceso a la seguridad social, por no disponer de contratación laboral legal, no se vean privados de atención sanitaria.

Recomendación 41. Dada la situación de las mujeres inmigrantes, se recomienda una especial atención de los servicios sociales, culturales y sanitarios. Cuestiones como la tutela de sus derechos como persona, la educación, higiene y alimentación de los hijos, convivencia y relación con los vecinos, aprendizaje del idioma, y de temas prácticos como la compra, etc., deben ser tomadas en consideración por los servicios municipales.

Recomendación 42. Que sean tenidas en cuenta las necesidades específicas que se deriven de la religión y costumbres propias, tales como la determinada manera de sacrificar los animales o las prescripciones religiosas referentes a los entierros. Los municipios en los que haya una presencia significativa de inmigrantes deberán establecer canales de diálogo con los representantes de esos colectivos al objeto de atender dichas necesidades.

A LOS AGENTES SOCIALES

Recomendación 43. Que los colegios de abogados procuren dar información a sus miembros para que sean conscientes de la problemática jurídica de los extranjeros y puedan defenderles adecuadamente. Solicitamos la asistencia letrada en expedientes administrativos, de expulsión y detenciones preventivas.

Recomendación 44. Que los consulados extranjeros fomen parte activa en la política de integración y actúen

---

adecuadamente en casos de expulsiones y detenciones. Y que faciliten al máximo los trámites de renovación de pasaportes, expedición de certificados y documentos necesarios para la renovación de permisos.

Recomendación 45. Que los medios de comunicación sean sensibles a la necesidad de integración de los extranjeros e introduzcan en sus normas de estilo una visión más positiva de los inmigrantes, mejorando el trato y las imágenes que se ofrecen y evitando estereotipos negativos.

Recomendación 46. Que los medios de comunicación -especialmente los públicos- abran sus canales a los inmigrantes, con la cesión de espacios en su propia lengua donde se traten sus problemas.

Recomendación 47. Que los partidos políticos incluyan en sus programas la integración de los inmigrantes y renuncien a cualquier rentabilidad que, aprovechando problemas sociales, pudiesen obtener fomentando la insolidaridad y generando tensiones sociales hacia los extranjeros.

Recomendación 48. Que los sindicatos incrementen su atención hacia los problemas laborales de los inmigrantes, favoreciendo al mismo tiempo su inserción en los sistemas colectivos de defensa de sus intereses. Que se evite el aprovechamiento o el apoyo de ideas como la de la competencia que implica en el mercado laboral la presencia de extranjeros y reivindiquen los derechos laborales comunes a todos los trabajadores.

Recomendación 49. Que las asociaciones de extranjeros y las organizaciones no gubernamentales que trabajan en este campo reivindiquen los derechos y las solución de los problemas de los inmigrantes y dialoguen con las administraciones en la búsqueda de soluciones.

Recomendación 50. Que el Defensor del Pueblo y el Síndic de Greuges refuercen sus actuaciones en defensa de los derechos fundamentales de los inmigrantes, no sólo en el plano jurídico sino también en lo referente a las actitudes de las administraciones e instituciones.

finestra oberta

IMMIGRACIÓ I ESTRANGERIA:
L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Col·lectiu Ronda SCCL

març de 1998

núm. **1**

GRUP DE FUNDACIONS
JAUME BOFILL
INSTITUT PACIS
SERVEIS DE CULTURA POPULAR

0. INTRODUCCIÓ

El dia a dia en la relació amb els immigrants ens ha ensenyat que, si no es dóna solució al tema dels "papers" i de la legalitat ordinària, no es pot parlar de drets, d'acollida, de normalitat on poder desenvolupar un projecte de multiculturalitat i de respecte vers la persona, sigui quin sigui el seu origen, raça o religió.

És la realitat d'un procés d'integració dels immigrants del Tercer i Quart Món, que sols avança per la voluntat d'un grup de persones dedicades al treball social i de la ciutadania conscienciada, que frenen amb la seva activitat una ferotgíssima repressió o una aplicació restrictiva dels drets de la persona.

La Llei, i la seva interpretació reglamentària i abusiva, és un greu inconvenient; com també les imposicions policials dels acords amb Europa (Trevi, Schengen...), que posen la frontera a l'estret de Gibraltar i promouen l'aplicació d'una restrictiva, gens generosa i escassament aplicable política de contingents.

El poder legislatiu avança amb una cautela extrema; per exemple, ha tardat sis anys a modificar el Reglament. Un mandat socialista de 13 anys no ha servit per a deixar el tema encaminat.

El govern, sigui del color que sigui, fa de gendarme i està sempre a favor de la interpretació restrictiva i moltes vegades repressiva.

El govern, sigui del color que sigui, fa de gendarme i està sempre a favor de la interpretació restrictiva i moltes vegades repressiva. Fa uns mesos, el Vicepresident del Govern, Sr. Rato, deia que era un tema "d'Estat" per les obligacions comunitàries. I amb aquest argument de la raó d'Estat embolcallava la realitat del problema.

L'estrena del govern del PP en el tema, amb l'escandalosa i delictiva expulsió d'immigrants a Melilla, és flagrant. I en el curs de l'any següent la situació és greu, a les ciutats de Ceuta i Melilla, i molts dels que agafen les pateres per travessar l'estret continuen morint ofegats.

I és evident que els contingents de 1997 són un engany en una política de restricció que continua. I se segueixen aplicant

sense complir els terminis, provocant grans esperes i inseguretats.

De la Llei ençà han passat més de 10 anys!, i tot i el nou Reglament continuem igual, malgrat les regularitzacions, les trampes, els invents dels contingents i les flexibilitats, i l'ingent esforç desplegat en aquest tema per les ONG i els afectats:

- Ser legal es fa difícil.
- L'immigrant continua en una situació de permanent intranquil·litat.
- Es fomenta una estructura jeràrquica i dependent del cap de família, que és qui té o no el permís.

No es donen, doncs, les condicions perquè la persona pugui desenvolupar-se i viure amb nosaltres.

Fixem-nos en la premsa, en els simposis, en les proclames: tothom!, reclama la modificació de la Llei d'estrangeria; però, com a màxim, ens modifiquen el reglament —després de sis anys d'haver-ho acordat—, amb uns canvis que no han abordat una flexibilització en profunditat o, almenys, una millor resposta de l'Administració.

**En aquest estudi
recollim l'estat de
la qüestió per un
millor
coneixement del
tema.**

A més a més, la influència de moviments migratoris, que parteixen de pactes polítics secrets que comporten l'arribada de grups familiars del Marroc, afavoreixen la creació de guetos, trenquen la igualtat de drets i d'oportunitats i no faciliten la transparència.

En aquest estudi recollim l'estat de la qüestió per un millor coneixement del tema i com a nou punt de partença per a, si més no, continuar lluitant pel que sembla obvi: el respecte vers els drets de la persona.

1. TRACTAT DE MAASTRICHT I CONVENI DE SCHENGEN

Dos acords internacionals han marcat, en els últims anys, la política espanyola: Maastricht i Schengen.

La lliure circulació de persones ha estat, des del principi, un dels objectius essencials de la Comunitat Europea, tal com es va recollir en el seu tractat fundacional: el Tractat de Maastricht.

El Tractat de Maastrich té tres pilars fonamentals:

- economia, moneda i fiscalitat;
- política exterior i defensa;
- justícia i política interior.

Així doncs, entre els elements fonamentals per a la integració europea hi ha: la lliure circulació de persones, la lliure circulació de mercaderies i la lliure circulació de capital. Ara bé, el contingut d'aquestes llibertats és essencialment econòmic: no es tracta de llibertats pròpiament de la persona, sinó de la persona en tant que és agent econòmic i s'emmarca dins el sistema de producció, és a dir, no es tracta tant de la lliure circulació de persones com de la lliure circulació de treballadors.

Maastricht no és un tractat de compliment obligatori sinó un conjunt de propostes per als Estats membres.

Maastricht no és un tractat de compliment obligatori sinó un conjunt de propostes per als Estats membres, els quals continuen essent sobirans de les seves decisions.

En temes d'immigració, sobirania significa que cada país els donarà un tractament diferent.

Països signants del Tractat de Maastricht:

- Estats de la Unió Econòmica del Benelux: Bèlgica, Holanda i Luxemburg;
- República Federal d'Alemanya;
- França;
- Irlanda;

- Regne Unit;
- Dinamarca;
- Itàlia;
- Grècia;
- Portugal;
- Espanya.

No obstant això, aquest tractat és el punt de partida en la recerca d'una dimensió més social: una ciutadania europea.

D'altra banda, el Conveni de Schengen sorgeix amb la finalitat d'avançar el calendari europeu respecte de la unificació del mercat interior. Aquest es basa molt més en la qüestió de les fronteres i de la informació. La desaparició de les fronteres internes entre els Estats membres implica un enfortiment del que passa a ser la frontera externa de la Comunitat.

Es fa necessària una harmonització de les legislacions en diversos temes de política interior: drogues, extradició, terrorisme, etc. La qüestió de la immigració, però, adquireix una importància fonamental, es requereix una normativa homogènia: condicions d'entrada de la ciutadania d'un Estat no membre, política de visats, dret d'asil. També es regula la cooperació policial, l'assistència judicial en matèria penal, la responsabilitat de transportistes pel trasllat d'estrangers mal documentats.

Els pilars del Conveni de Schengen són:

Es crea un visat comú per a la ciutadania de tercers països, vàlid per a una estada màxima de tres mesos a tot el territori Schengen.

- supressió del control de les fronteres;
- harmonització dels sistemes de seguretat i control;
- limitació del dret de circulació dels estrangers no comunitaris.

Un estranger no comunitari ha de declarar que ha efectuat una entrada a un país membre; un comunitari, no. Es crea un visat comú per a la ciutadania de tercers països, vàlid per a una estada màxima de tres mesos a tot el territori Schengen. Si l'estranger preveu una estada per un temps superior, el visat ja és el nacional, lliurat per qualsevol de les parts i segons la seva normativa interna.

Els Països signant del Conveni de Schengen únicament són nou, ja que:

- Dinamarca, Irlanda i el Regne Unit no el signen.
- Itàlia i Grècia no el posen en pràctica per dificultats tècniques amb els llistats policíacs.

El primer que crida l'atenció del Conveni de Schengen és el nou sistema informàtic de dades (fitxers personals que constitueixen un gran banc de dades policials al qual estan connectats els Estats membres) que facilitarà informació a tots els països signants. Aquesta informació podrà viatjar per tot el territori Schengen i ser utilitzada tant per la policia com per la justícia.

Quan un Estat membre negui l'entrada a una persona, aquell facilitarà automàticament totes les dades personals d'aquesta al Sistema d'Informació Schengen.

L'esmentat banc de dades s'anomena Sistema d'Informació Schengen (S.I.S.). El funcionament és el següent: quan un Estat membre negui l'entrada a una persona, aquell facilitarà automàticament totes les dades personals d'aquesta al SIS, que les introduirà en un llistat de persones a les quals els ha estat negada la lliure circulació pels Estats signants.

En la pràctica, això significa una limitació a la llibertat de circulació: es permet que dins els països signants la policia continuï investigant fora de les pròpies fronteres.

Aquestes mesures no afecten només les persones estrangeres, també afecten les autòctones. Els Estats es converteixen en Estats policíacs, i la democràcia i la ciutadania esdevenen més fràgils.

Actualment el control se centra més en les persones estrangeres, però pot dirigir-se a qualsevol grup social, amb la consegüent limitació dels deures i les llibertats.

En realitat, s'està exigint als països del sud d'Europa que funcionin com a països frontera, que actuïn amb més duresa i control amb les persones immigrants.

De fet, quan en el Conveni de Schengen es parla d'*estranger*, es fa referència a les persones no membres dels països signants: un *estranger* no ho és únicament d'un Estat, sinó de tot el territori Schengen.

2. LA LLEI D'ESTRANGERIA: MARC HISTÒRIC I DESENVOLUPAMENT LEGAL

En els darrers vint anys, Espanya ha sofert un canvi important: el que era un país tradicionalment emigrant s'ha convertit en un país receptor d'immigració. Això ha comportat que el fenomen migratori esdevingui un problema polític, que ha anat consolidant-se al llarg del temps per la manca d'agilitat i d'interès per part de l'Estat a donar una solució raonable a tal procés.

Entre les principals causes d'aquesta transformació soferta per Espanya trobem:

L'allau migratori ha estat propiciat per la seva espoliació colonial i consumista.

- a) La considerable disminució de l'emigració espanyola cap a l'estranger.
- b) El tancament de les fronteres i la imposició de polítiques restrictives d'immigració per part dels països rics del nord i centre d'Europa (fins i tot dels Estats Units). Els països posen barreres que endureixen la seva legislació per protegir-se de l'allau migratori que, curiosament, ha estat propiciat per la seva espoliació colonial i consumista i pel deute, que no ha permès el desenvolupament dels països en inferioritat econòmica.
- c) L'establiment de dictadures a l'àrea llatinoamericana i a Guinea Equatorial, l'antiga colònia espanyola.
- d) La interrupció de l'èxode del camp a la ciutat, el qual comporta una relaxació en determinats sectors del món laboral, que passen a ser ocupats per immigrants estrangers.
- e) L'obertura espanyola a l'exterior, entrada a la Comunitat Europea.
- f) Les característiques geogràfiques d'Espanya —un país de pas per accedir a altres països—, les quals faciliten la immigració de caràcter clandestí per la dificultat del control.

- g) La inexistència inicial d'una política migratòria definida; hi havia una normativa dispersa, però no pas una reglamentació pròpiament dita. El franquisme permetia l'entrada de persones estrangeres com una manera d'importar mà d'obra barata. Amb la crisi econòmica i la imposició de barreres a Europa, es comença a plantejar el problema en un país on es podia entrar sense visat, senzillament com a turista.

* EVOLUCIÓ DEL SISTEMA LEGAL

A) ÈPOCA ANTERIOR A LA LLEI D'ESTRANGERIA

Com dèiem, en època franquista no hi havia una política d'immigració ni una normativa concreta. Les primeres mesures van anar encaminades sobretot a refugiats polítics. Això, però, no solucionava el problema de fons.

A continuació es va tractar la situació de les persones llatinoamericanes, filipines i guineanes que es trobaven aquí per raons del passat colonial o d'afinitat cultural. Així es van anar dictant circulars per a establir les condicions de la seva legalització. A finals dels anys setanta es va dictar una amnistia per a les persones llatinoamericanes.

Vers 1973, les fronteres europees es començaren a tancar i molts magribins que es dirigien a França o a l'Europa central es van quedar aquí.

Els estrangers, sobretot magribins, van començar a entrar a Espanya sense gaires dificultats; com que no es requeria el visat, entraven com a turistes, malgrat que tinguessin la intenció de quedar-se a treballar.

Vers 1973, les fronteres europees es començaren a tancar i molts magribins que es dirigien a França o a l'Europa central es van quedar aquí.

L'any 1978 es promulgà la Constitució que consagra els drets fonamentals de la persona. Les creixents bosses d'immigrants fan necessària una regulació segons aquests principis. La solució es retarda i el problema es comença a veure com un afer greu i de transcendència europea.

Finalment, l'1 de juliol de 1985 s'aprova l'anomenada Llei d'estrangeria.

B) LA LLEI D'ESTRANGERIA

El seu veritable nom és Llei orgànica "sobre los Derechos y Libertades Públicas de los extranjeros en España". La realitat és molt diferent, però, ja que si s'anomenés "sobre la restricció de derechos y libertades públicas de los extranjeros" el títol seria més adequat.

La Llei no protegeix ni reconeix els drets de les persones estrangeres; és més, en determinats supòsits restringia fins i tot els drets fonamentals. El Tribunal Constitucional, en la Sentència de 7 de juliol de 1987, va haver de modificar la Llei per a donar-los ple dret de Reunió i Associació. Això no obstant, es va quedar curt, perquè la Llei va continuar limitant l'exercici de determinats drets, fins i tot fonamentals, a les persones estrangeres en situació de legalitat.

Base legal: interpretació restrictiva de l'article 13.1 de la Constitució espanyola.

Los extranjeros gozarán en España de las libertades públicas que garantiza el presente Título en los términos que establezcan los Tratados y la ley.

Aquest article es reproduïx en l'article 4 de la Llei d'estrangeria.

Hi ha determinats drets que no es poden supeditar a la legalitat o no de qui és estranger perquè són drets fonamentals.

Ara bé, hi ha determinats drets que no es poden supeditar a la legalitat o no de qui és estranger perquè són drets fonamentals el titular dels quals és la *persona*, qualsevol persona, independentment del que digui una llei de rang inferior a la Constitució (p. ex., el dret a l'educació: el nou Reglament, 2/2/96, ha solucionat el tema del dret a l'educació amb la plena equiparació amb les persones espanyoles). A més a més, la Constitució parla de llibertats públiques i no pas de drets fonamentals.

La llei espanyola exigeix el visat. L'estada comença per una entrada, una entrada legal que requereix un tràmit fonamental i difícil d'aconseguir: el visat.

També s'exigeix un contracte de treball, que, teòricament, s'ha d'obtenir en el país de destí per a aconseguir, per mitjà

del Consolat espanyol en el país d'origen, el visat que s'incorpora al passaport. Per a venir com a turista, també s'exigeix un visat, i, a més a més, es començà a exigir l'acreditació de mitjans econòmics per a l'estada i el bitllet de retorn.

En sentit contrari s'han tret els impediments per a l'entrada de comunitaris i americans del nord: "Els països rics no porten problemes."

D'una banda els Consolats d'Espanya gairebé no donen visats en els països extracomunitaris, i això crea una bossa d'il·legalitat. De l'altra, és molt difícil que un treballador del Tercer Món aconsegueixi un contracte de treball des del seu país; això ho poden fer els qui treballen per a multinacionals, els càrrecs importants i intermedis o les persones qualificades, però no soluciona la realitat de la immigració a Espanya: la població immigrant més corrent no té possibilitats de dur a terme aquests tràmits i, per tant, la situació d'il·legalitat es manté.

El Reglament de 1986 va desenvolupar la Llei en el mateix sentit, només que concretant-la per a la seva aplicació.

**El treball en
defensa de la
igualtat queda en
mans del
voluntariat, les
ONG i els
moviments
solidaris.**

En definitiva, doncs, la Llei no soluciona la qüestió de la immigració i es queda en un conjunt de mesures repressives i sancionadores per a evitar l'establiment de les persones estrangeres, oblidant-se dels grans principis i deixant que el treball en defensa de la igualtat quedi en mans del voluntariat, les ONG i els moviments solidaris: aquest és el camí escollit per a la construcció d'una Europa dels rics.

Si s'han aconseguit més legalitzacions no ha estat gràcies al sistema que la Llei preveu sinó per altres mecanismes previstos com a excepcions:

- regularitzacions,
- "cupos",
- exempcions de visat.

Ara bé, les excepcions han esdevingut norma.

* REGULARITZACIONS

Amb la posada en marxa de la nova legislació (Llei i Reglament) es va intentar una primera **regularització, l'any 1986**, que va tenir poc èxit, perquè ningú no veia clar el resultat, i donar les dades personals podia facilitar l'expulsió.

Un llarg i desesperat procés burocràtic que va permetre moltes regularitzacions de treballadors, però que avui en dia encara no està tancat.

La pressió social i el creixement del problema varen forçar la rocambolésca fórmula de la **Regularització de 1991** (proposada per les Corts de 1990), sense modificar ni la Llei ni el Reglament: un llarg i desesperat procés burocràtic que va permetre moltes regularitzacions de treballadors, però que avui en dia encara no està tancat perquè hi ha pendent de resolució un gran nombre de recursos contra resolucions denegatòries.

Aquesta regularització estava pensada exclusivament per a treballadors que poguessin acreditar principalment una estada anterior al 15 de maig de 1991 i que tinguessin una oferta o un contracte de treball.

D'altra banda, persones que van aconseguir el permís amb aquesta regularització no pogueren renovar-lo l'any següent per manca de treball, en aquell moment.

Posteriorment, hi va haver una nova **Regularització, l'any 1994**; aquesta per motius d'agrupament familiar: es donava un termini perquè les persones estrangeres establertes al nostre país amb permís, com a mínim renovat un cop, poguessin aconseguir permís de residència per a la seves famílies sense documentar.

Finalment, amb el **nou Reglament**, i desenvolupant la Llei d'estrangeria, que deroga l'anterior, que va entrar en vigor el 24 d'abril de 1996, dos mesos després de la seva publicació, disposa, en la Disposició transitòria 3.ª, una nova Regularització, anomenada **Proceso de documentación de extranjeros en situación irregular**.

Aquesta regularització es dirigeix a les persones estrangeres que:

- a) en algun moment posterior al 12 d'agost de 1986 van gaudir d'un permís de treball o de residència;
- b) estaven a Espanya abans de l'1 de gener de 1996; no estaven inclosos en una causa d'expulsió (per delictes o activitats contràries a l'ordre públic).

També la podien sol·licitar els familiars de les persones estrangeres que complissin aquestes condicions i els familiars d'aquelles persones que eren residents legals.

El termini va finalitzar el 23 d'agost de 1996 i encara no s'han resolt una gran quantitat d'expedients.

Aquesta regularització, molt menor que la de 1991, ha estat del tot insuficient, i, bàsicament, s'han pogut legalitzar només les persones que van aconseguir el permís l'any 91 i els seus familiars —un permís que després no pogueren renovar.

La política de l'Administració és clara: es fa veure que són de la "màniga ampla" per a tancar totalment a continuació qualsevol possibilitat.

A partir d'aquí la política de l'Administració és clara: es fa veure que són de la "màniga ampla" per a tancar totalment a continuació qualsevol possibilitat, fent encara més difícil l'obtenció de permisos. Per resumir: s'intenta legalitzar alguna de les persones que ja estan aquí però sense deixar entrar ningú més (i més encara amb el canvi en la regulació de l'exempció de visat).

* "CUPOS"

Una altra de les vies utilitzades pel Govern, al marge de la Llei, ha estat el sistema de "cupos" o contingent d'autoritzacions de treballadors estrangers.

Aquest sistema implica que un empresari o "empleador" fa una oferta de treball a un treballador estranger que teòricament està al seu país però que en realitat es troba aquí en situació il·legal.

Les ofertes de treball estan limitades a uns sectors concrets i hi ha un nombre d'autoritzacions limitades per a cada comunitat autònoma.

Els sectors són principalment servei domèstic i agricultura. En alguns casos s'ha donat fins i tot prioritat a algunes nacionalitats per a determinats tipus de treball; per exemple: l'any passat es donava preferència a les persones filipines i sud-americanes per al servei domèstic i a les magribines en l'agricultura.

Els "cupos"

estan sempre supeditats a la condició que en el sector en què es demana la contractació no hi hagi demanda d'ocupació de mà d'obra espanyola.

Els "cupos" estan sempre supeditats a la condició que en el sector en què es demana la contractació no hi hagi demanda d'ocupació de mà d'obra espanyola; en aquest sentit es pot sol·licitar un informe de l'INEM.

Per tant, la concessió del "cupo" es fa difícil de controlar.

Com que es pressuposa que l'estranger està al seu país d'origen, si li concedeixen el "cupo" haurà de viatjar fins al seu país per a poder obtenir el visat (que continua essent obligatori), poder entrar (ara sí, de manera legal) i, amb el "cupo" concedit i el visat a la mà, poder demanar el permís de treball. Tot això implica problemes econòmics, per de viatjar al país i no poder tornar (en l'any 1996 era obligatori desplaçar-se al país d'origen per a sol·licitar el visat abans de saber si el "cupo" estava o no concedit, cosa que en molts casos significava una expulsió encoberta i gratuïta).

En aquest sistema s'introdueixen variacions cada any, però l'essència es l'assenyalada.

Quan es concedeixen totes les autoritzacions es tanca el "cupo" fins al proper any, que no haurà de ser necessàriament el següent.

Actualment està en procés el "cupo" d'enguany.

* EXEMPCIONS DE VISAT

Aquest sistema s'utilitza per a poder demanar el permís de treball i, o també, el de residència sense l'obligació de presentar prèviament el visat d'entrada. Això no obstant, s'articula com un sistema excepcional.

Aquest era un mètode bastant utilitzat fins a l'abril de 1996, en què es va publicar una Ordre ministerial que limitava consideradament aquesta opció.

Ni la llei ni l'antic reglament especificaven quines eren les circumstàncies excepcionals que es podien al·legar per a obtenir l'exempció, la qual cosa deixava obert un ventall de possibilitats; si bé és cert que deixava també la decisió en un alt grau de discrecionalitat i arbitrarietat (la sol·licitud es presentava al Govern Civil i cada governador podia tenir criteris diferents). Això no obstant, la resolució denegatòria es podia recórrer i tenia possibilitats de guanyar el recurs per aquesta manca de concreció, precisament.

La possibilitat de l'exempció ha quedat reduïda a pràcticament res perquè s'han acotat les circumstàncies en les quals es podrà sol·licitar.

Tot i que la possibilitat de l'exempció ja no era gran cosa, ara ha quedat reduïda a pràcticament res perquè s'han acotat les circumstàncies en les quals es podrà sol·licitar, unes circumstàncies que no corresponen al perfil de l'immigrant comú, per exemple: residència d'interès públic per a Espanya, pares estrangers que tinguin al seu càrrec un menor espanyol, haver col·laborat amb autoritats espanyoles, cònjuge d'espanyol o de resident legal amb tres anys de matrimoni (per a la nacionalitat demanen només un any)... Hi ha altres supòsits que poden donar una mica més joc: quan el país d'origen estigui en guerra o tingui un desastre natural, no tenir cap vincle personal amb el país d'origen (cosa difícil de provar), patir d'una malaltia que requereixi d'assistència sanitària.

c) Ara, a més, si deneguen a la persona estrangera l'exempció, la mateixa resolució acorda l'obligació de sortir del país amb l'amenaça d'iniciar un expedient d'expulsió, cosa que comporta una situació de més precarietat, ja que està localitzada i en la "llista negra". S'ha de presentar recurs si es pretén de seguir a Espanya; però, amb aquesta normativa, guanyar -lo és pràcticament impossible i, la majoria de les vegades, si es fa, és per a allargar el procediment i tenir documentació per a una possible i futura regularització o poder obtenir un "cupó".

3. EL REGLAMENT DE LA LLEI. MODIFICACIÓ DE 1996

Real Decreto 155/1996, de 2 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento de ejecución de la Ley Orgánica 7/1985.

**No es tracta
d'una reforma
tècnica sinó del
fons: s'ha pretès
que sigui una
veritable reforma
de la Llei.**

El Govern va prometre, en el mes de desembre de 1990, una reforma del Reglament, com a pretesa fórmula per a fer aplicable la legalitat ordinària, després de sis anys de pedaços temporals i irregularitats de tota mena. No es tracta d'una reforma tècnica sinó del fons: s'ha pretès que sigui una veritable reforma de la Llei.

Va començar a aplicar-se el 24 d'abril de 1996, dos mesos després de la seva publicació en el BOE.

3.1. DRETS I LLIBERTATS (articles 1-11)

Com si es tractés d'una llei orgànica, el Reglament comença per una àmplia descripció dels drets de la persona estrangera, a l'empara de la Constitució i dels tractats internacionals, esmenant les limitacions de la Llei d'estrangeria. Ara bé, aquesta no és la tasca d'un reglament que pot desenvolupar només el contingut d'una llei.

El Reglament consagra el principi d'igualtat davant la llei (ja és un dret constitucional) i fa una distinció entre el que són drets SUBJECTIUS DE LA PERSONA:

- igualtat,
- educació,
- assistència lletrada i intèrpret;

i la RESTA DE DRETS, que són exclusius dels residents legals, forçant fins i tot la legalitat constitucional:

- residència i lliure circulació,
- reunió i associació,
- sufragi (en casos especials: en les eleccions municipals i

- condicionat a la reciprocitat),
- sindicació i vaga,
- ensenyament,
- protecció sanitària,
- protecció social (pensions i prestacions),
- fundació i llibertat d'empresa,
- lliure exercici professional.

3.2. DRETS DELS MENORS (articles 12-15)

A conseqüència de la Llei del menor i els tractats internacionals es protegeixen els dret de l'infant: educatius, sanitaris, serveis socials i protecció del menor independentment de la legalitat dels pares.

Les comunitats autònomes passen a tenir protagonisme en la tutela i protecció, atès que exerceixen competències sobre menors.

Les comunitats autònomes passen a tenir protagonisme en la tutela i protecció, atès que exerceixen competències sobre menors.

S'articula una protecció per a evitar l'adopció d'infants, sense cauteles, en aquelles zones en conflicte: primerament s'ha de buscar els familiars.

3.3. ENTRADA I VISATS (articles 16-42)

A banda del passaport, les persones de fora la Comunitat Europea i d'alguns països del nord que tenen acords internacionals, necessiten un visat per a entrar al país, tant per a quedar-s'hi, com per a treballar-hi, com per a fer-hi turisme o ser-hi de passada. El visat s'ha d'obtenir al país d'origen, en el Consolat espanyol.

Aquest és el coll d'ampolla de tota la problemàtica de la legalització

Tot i que es tingui el visat, el control fronterer pot limitar l'entrada d'aquestes persones, sol·licitant a la frontera: que s'acreditin mitjans econòmics suficients, una justificació del motiu d'entrada, un certificat sanitari o un reconeixement mèdic. Es pot denegar l'entrada amb una decisió motivada, que no impedeix la repatriació d'immediat.

Excepció: exempció de visat (ara, una via restringida).

3.4. ESTADA I RESIDÈNCIA (articles 43-67)

Es diferencia entre estada i residència.

L'estada autoritza la permanència a Espanya durant tres mesos; en determinats supòsits ("cuando existan razones que así lo justifiquen") es prorrogable, però amb moltes cauteles (sempre que no sigui per a treballar).

L'estudiant necessita un visat i un permís especial, la targeta d'estudiant; ha de justificar que està matriculat i que disposa de mitjans econòmics per a viure i estudiar i d'habitatge. La duració serà la dels estudis a què s'ha matriculat.

Hi ha els permisos de residència, que inclouen l'agrupament familiar.

3.5. TREBALL (articles 68-97)

Equipara les condicions

Equipara les condicions laborals dels estrangers a les dels espanyols.

laborals dels estrangers a les dels espanyols.

Consagra l'existència dels "cupos", que fins ara no tenien base legal.

Inclou els tipus de permisos de treball.

S'estableixen preferències per a l'obtenció (article 77) i renovació (article 78) del permís.

La Direcció Provincial de Treball corresponent resoldrà l'expedient laboral i, un cop resolt, l'enviarà al Govern Civil per tal que aquest decideixi sobre la residència.

3.6. INFRACCIONS I SANCIONS: EXPULSIÓ I DEVOLUCIÓ (articles 98-123)

L'article 98 conté una llista d'infraccions:

1. Activitats contràries a l'ordre públic.
2. Estar il·legal per no haver obtingut el permís o perquè aquest ha caducat.
3. Treballar sense permís.
4. Estar condemnat, dins o fora d'Espanya, per delictes castigats aquí amb penes de privació de llibertat de més d'un any.
5. Ocultar o falsejar dades respecte a la situació jurídica de l'estranger.
6. No tenir mitjans de vida legals, activitats il·legals.
7. Entrada sense documentació o per llocs no habilitats.
8. Promoure situacions il·legals d'estrangers.
9. No comunicar, o fer-ho amb retard, els canvis de nacionalitat, d'estat civil, de domicili o de situació laboral.
10. Retard en la renovació de permisos.

Les sancions

són:

expulsió de tres

a cinc anys i

multa, fins a dos

milions de

pessetes.

Les sancions són:

- Expulsió de tres a cinc anys.
- Multa, fins a dos milions de pessetes.

Es podrà fer fora del país, sense necessitat d'una ordre d'expulsió (devolució), quan:

- l'estranger, havent estat expulsat, torni a entrar a Espanya malgrat la prohibició;
- l'estranger sigui atrapat entrant il·legalment.

INFANCIA Y DIVERSIDAD CULTURAL

IGNASI VILA
PROFESOR DE LA UNIVERSIDAD DE GIRONA

Las sociedades modernas, entre otros rasgos, se caracterizan por la heterogeneidad social, cultural y lingüística. En Francia, el Islam es la segunda religión después de la católica. En el Reino Unido, 1/5 de la población es de raza negra, etc. El Estado Español no es ajeno esta situación y en su seno coexiste una amplia heterogeneidad cultural, lingüística y de identidad. Es cierto que la heterogeneidad que existe en España presenta algunas formas distintas de otros estados europeos -la existencia del Estado de las Autonomías lo configura de forma diferente-, pero no es menos cierto que, en los últimos años, a través de la inmigración extracomunitaria han surgido nuevas minorías culturales y lingüísticas que aún son una parte pequeña del conjunto de la población, pero que crecerá en el transcurso de los próximos años.

La existencia de nuevas minorías culturales y lingüísticas coloca en primer plano viejos problemas del sistema educativo de las sociedades modernas. En concreto, los sistemas educativos se configuraron históricamente como instituciones destinadas a conseguir la homogeneidad cultural y lingüística de los Estados-Nación. Independientemente de su mayor o menor éxito, parece claro que sus objetivos no se cumplieron totalmente y, por ejemplo, en el caso de España, el esfuerzo por constituir “una nación, un pueblo, una lengua y una cultura” ha fracasado estrepitosamente en sociedades como la catalana o la vasca. De la misma forma, ha fracasado la concepción “compensatoria” de desigualdades sociales al confrontar los sistemas educativos valores, muchas veces opuestos, de las distintas clases sociales. Estas constataciones y la progresiva sustitución del Estado-Nación por el Estado de Derecho ha suscitado en la sociedad nuevas ideas en las que la heterogeneidad cultural, lingüística y de identidad no es vista como una “anomalía” o “anacronismo” a suprimir, sino como algo positivo. Sin embargo, ello no es óbice para que continúen existiendo numerosas resistencias para aceptar la pluralidad “de facto” que existe en nuestras sociedades.

Probablemente, estas resistencias aparecen con mayor claridad cuando se trata de las minorías culturales y lingüísticas que provienen de las nuevas migraciones derivadas de los desajustes económicos Norte/Sur. La consideración de “extranjero” en estos casos se acompaña de su exclusión de derechos políticos como, por ejemplo, el derecho al voto que queda reservado a los “nacionales” o de derechos fundamentales como el de reagrupamiento familiar sobre la base de supuestas amenazas -demográficas, de

identidad, etc.- para el mantenimiento de una pretendida o supuesta, porque no real, homogeneidad cultural, lingüística y de identidad.

La escuela no es ajena a ello y, si bien en algunos casos asume la pluralidad existente - por ejemplo, la afirmación de los nuevos currícula promovidos desde la reforma según la cual se ha de hacer una valoración positiva de la realidad plurilingüe y pluricultural de España-, en otros, como en el caso de las minorías provenientes de la inmigración extracomunitaria, se rechaza y se proclama una política asimilacionista -bajo el rótulo de la integración- según la cual de lo que se trata es de incorporar sin más a estas nuevas personas al patrón cultural y lingüístico mayoritario.

Es cierto que bajo el nombre de “educación intercultural” se realizan algunos esfuerzos para conseguir que el sistema escolar tenga más significado para estos alumnos, pero, en la mayoría de los casos, se limita a una cierta adecuación de los contenidos, a la tolerancia de determinadas prácticas sociales como, por ejemplo, no obligar a comer carne de cerdo a las niñas y los niños que profesan la fe islámica, etc., pero, en muy pocos casos, se acepta el derecho que tienen a constituirse como una minoría cultural y lingüística y a desarrollarse y a vivir como tal. Por ejemplo, en todos los trabajos que se han realizado para estudiar las consecuencias de su escolarización, los profesionales de la educación afirman que es muy importante que no se concentren sino que se dispersen y que puedan ser tratados individualmente y no como minoría constituida. La pregunta es inmediata ¿tratados, para qué? y la respuesta también lo es: para que se integren y, en consecuencia, abandonen sus prácticas sociales -culturales y lingüísticas- y adopten las de la mayoría.

Esta concepción asimilacionista de la escuela se acompaña de otros rasgos, todos ellos rechazables e incompatibles con la educación intercultural. Primero, existe una tendencia a oponer la “modernidad” de nuestra sociedad frente al “anacronismo” de las sociedades de donde provienen estas personas. Los prejuicios y los estereotipos según los cuales la rigidez, el autoritarismo, el machismo, la jerarquía, etc. forma parte de estas minorías frente a los valores democráticos, solidarios e igualitarios que transmite la escuela son moneda corriente entre los profesionales de la educación sin que, en la mayoría de los casos, tengan conocimiento ni de las características de las sociedades de origen de estas personas ni de sus actuales prácticas sociales. Probablemente, un mayor conocimiento mostraría que, en las minorías, como en las mayorías, la diversidad es notable. Segundo,

este tipo de prejuicios y de estereotipos promueven un juicio negativo de las familias de estas criaturas, de modo que son vistas y juzgadas como un impedimento para la plena “adaptación” y “normalización” de sus hijas y sus hijos. Este tipo de juicios alcanza incluso el uso de su propio lengua en el contexto familiar. Así, hay profesionales de la educación que, tras considerar que el fracaso escolar de estas criaturas, es debido a un pobre dominio de la lengua que emplea la escuela, recomiendan a las familias que no utilicen el árabe dialectal, el bereber o el fula en casa. Este tipo de actitudes no son extrañas ya que aún, hoy en día, existen recomendaciones semejantes a familias de habla castellana cuando sus hijos se escolarizan en catalán o en euskera.

En definitiva, a pesar de los esfuerzos de innovación educativa de los últimos años, el tratamiento de la diversidad continua siendo problemático y la inercia de una escuela uniformadora que debe tratar de igual forma a todo el mundo tiene todavía mucho peso y no se acaba de entender aquello que la sociología de la educación proclama de antaño: los valores que transmite la escuela tienen poco que ver con un supuesto “universalismo” uniformador que hará feliz a la humanidad, sino que transmite los valores dominantes en una sociedad y en un momento histórico determinado y, por tanto, aquellos que permiten “reproducir” -en términos de Bourdieu y Passeron (1977)- las diferencias y las formas de poder existentes.

Evidentemente, ello no significa condenar en conjunto a los profesionales de la educación y abandonar la institución escolar para que ejerza sin problemas las funciones que ha desvelado la sociología de la educación. Por el contrario, se trata de evidenciar y colocar en primer plano desde la renovación y la innovación educativa las contradicciones entre un discurso “universalista” y la heterogeneidad real existente y, a la vez, al menos en relación a las minorías culturales y lingüísticas, difundir desde la escuela una imagen y un tratamiento de las niñas y los niños y de sus familias distinto al que habitualmente reciben desde los medios de comunicación mayoritarios.

En esta ponencia me centro en estos aspectos y discuto alguna de las cuestiones “educativas” que afectan a este colectivo de niños y niñas y que están presentes en las discusiones entre los profesionales de la educación que atienden a estas criaturas. De la misma forma, abordo algunos puntos que se relacionan con la transmisión de valores y actitudes hacia las minorías culturales desde el trabajo en la escuela.

Premio Dr. Rogel
Duocastella

DE
FE
S
E

DE SENEGAMBIA

A CATALUÑA
N
E
A
PROCESOS DE ACULTURACION
E INTEGRACION SOCIAL

A
C
A
T
A

Adriana Kaplan

U
N
A
Fundación "la Caixa"

Prefacio

Podríamos comenzar este prefacio con algunos interrogantes frecuentes que aparecen a lo largo de una investigación temporalmente extensa. ¿Cuánto y cuándo es suficiente? ¿Investigar, para qué? ¿Por el puro placer que produce el conocimiento? También. Sin embargo parece que, a medida que los años caminan y el conocimiento avanza, uno se va haciendo preguntas algo más inteligentes, de las que resulta un cambio en la formulación que permite que fluya, desde la confianza y la honradez, todo un caudal de información recogido a lo largo de muchos años, compartido en distintos ámbitos y elaborado a medida que el tiempo transcorre, hasta construir un conocimiento desde la distancia espacial y temporal, que no se agota en sí mismo, sino que forma parte de un proceso más amplio y, afortunadamente, constante.

En octubre de 1993 presenté en el trabajo de Máster una *Aproximación a algunos aspectos etnográficos de la región de Senegambia*, fruto de distintas estancias de campo en el África occidental. Más tarde, en marzo de 1995, defendí la tesis doctoral con los resultados de una investigación, que globalmente arranca en 1989, sobre la *Variabilidad en los procesos de integración social, aculturación e identificación en los colectivos de migrantes senegambianos en Cataluña*. Tenía la sensación de haber conocido bien a mucha gente y de moverme bien en muchas situaciones. Había intentado explicar algunas de estas cosas en varios artículos, pero esta vez debía dar un paso distinto. Las críticas del tribunal fueron muy claras, era necesario poner en común, y de relieve, el bagaje adquirido a lo largo del conjunto del trabajo etnográfico, tanto en África como en Cataluña, para una posterior publicación. Han transcurrido más de dos años desde entonces y la implicación en sucesivos estudios, colaboraciones y consultorías, aquí y allí, sólo han hecho que incrementar y profundizar un aprendizaje atractivo y sugerente.

Bien, aquí estamos, *ahora*, intentando ordenar un espacio amplio y generoso que abarca el proceso de producción del conocimiento al que he podido llegar. Intentando huir del determinismo que tanto explica que distorsiona, una buena lección aprendida ha sido que una investigación debe poder, no sólo contestar a las preguntas que inicialmente se le plantean, sino que debe ser permeable, estar atenta y abierta a interrogarse sobre aquellas cuestiones que a lo largo de esta búsqueda vayan apareciendo, para, de

nuevo, ponerlas a prueba. Dolores Juliano (1994) afirma que "si sólo inquirimos por órdenes y regularidades, recibiremos en respuesta una imagen del mundo absolutamente racional, que no se corresponde con la realidad, sino con nuestro instrumento conceptual". Es difícil ser ecuánime cuando se es parte. Es más, ni siquiera pretendo ser ecuánime, sino resaltar la riqueza de una trayectoria migratoria que me ha permitido cuestionar desde otros ángulos, interrogar desde dentro, desde el desorden del orden producido por estructuras que se ordenan a partir del caos.

Así, fueron los propios migrantes africanos quienes, en un primer momento sorprendidos, apoyaron la iniciativa de marchar a África y me brindaron la oportunidad de residir con sus familias y compartir su vida cotidiana, sus expectativas respecto a la emigración, su mundo de creencias y sus relaciones sociales. El hecho de que la madre de uno de ellos me adoptara y pasara a integrarme como un miembro más de la familia, como una mujer *extracategorial*, pero mujer al fin y al cabo dentro del grupo de mujeres madres, unido a las vivencias personales y al establecimiento de fuertes lazos afectivos y de amistad, significaron un cambio trascendente que marcaría, a partir del primer regreso de África, un nuevo tipo de aceptación entre muchas más personas del colectivo africano aquí y por ende, nuevas formas de relación. Por ello, la segunda parte de la investigación, que inicialmente estaba prevista para ser realizada en la zona del Maresme, se vio modificada por dos razones fundamentales. Por un lado, la construcción relacional mencionada, que me dificultaba "investigar" con amigos y con quienes había incorporado como parte de mi familia, me llevó a plantear la necesidad de trabajar con otro grupo de migrantes con quienes pudiera mantener una cierta distancia y establecer otro tipo de relación empática. Y por otro, surgió la posibilidad de formar parte del equipo interdisciplinario de Salt (provincia de Gerona), colaborando con el personal sanitario del Área Básica de Salud (ABS) y los Servicios Sociales del Ayuntamiento.

Como veis, va quedando claro que la producción del saber antropológico es muy compleja y que requiere de unas habilidades que no son comprensibles sólo en los términos científicos arcaicos de objetividad y racionalidad, como algo distinguible de la subjetividad e intuición. La aparición, a veces frecuente, de esta pretendida dicotomía, sólo puede empobrecer la aportación del proceso individual de la experiencia de campo a la producción del propio conocimiento antropológico, de su dimensión, de sus implicaciones y de sus aplicaciones. Aunque pueda parecer una osadía, lo cierto es que se trata de un ejercicio honesto de respeto hacia la antropología, hacia los antropólogos y antropólogas, hacia la comunidad científica en general, y hacia las gentes con las que trabajamos.

Por otro lado, valdría la pena no olvidar que somos personas interaccionando con personas, y la resistencia a ser objetivadas, ha sido una constante en el quehacer de los científicos sociales. Dahl (1996) hace una interesante reflexión al respecto y plantea que el sistema ético de una sociedad, conlleva indefectiblemente el manejo ético de la información, es decir, qué puede decirse de alguien y sobre qué aspectos. El investigador

llega hasta donde "ellos" te dejan llegar. Reconocer los límites atávicos de la ciencia, abrir fronteras y ejercitar el valor de la humildad, permite un grado de confianza y de exposición mayor.

Me vais a permitir, a propósito de estas cuestiones, que os cuente una de las experiencias más lindas y entrañables que he vivido. Poder compartirla puede significar una mayor comprensión de lo que intento expresar y una mejor conexión con el conjunto del trabajo. En una de las estancias etnográficas en Bakau (Gambia), el establecimiento de relaciones con el grupo doméstico y el vecindario fue rápido, la acogida buena y el entusiasmo por enseñarme mandinga era grande por parte de todos los miembros. Sin embargo, al poco tiempo de permanencia entre ellos, unos dos meses, decidí hablar con las mujeres al comenzar a notar ciertos celos en cuanto a algunos de mis centros de interés. Les comenté que venía a aprender y no a criticar ni a juzgar, ya que no era juez de nadie, y que si mi presencia en la familia suponía tensiones o podía incomodar a algunas personas, lo más correcto era marcharme del recinto. Simplemente les dije que estaba en sus manos el brindarme la oportunidad de acercarme a sus vidas y a su cultura.

Hablaron, discutieron, chillaron y se rieron durante muchas horas. Mis conocimientos de mandinga por aquel entonces eran muy pobres y no podía comprender qué estaba sucediendo. A la mañana siguiente Ina, la madre, me dijo que habían decidido "bautizarme" para agregarme como un miembro más de su familia y que esta ceremonia tendría lugar al cabo de unos días, que ya me lo harían saber cuando todo estuviera preparado. En ese momento mi reacción fue de completa perplejidad, ya que percibía este gesto como entrañable pero a la vez, ignoraba en qué consistía esta anexión al grupo. En pocos segundos se cruzaron por mi mente pensamientos insólitos y extraños, una mezcla de sentimientos de temor e inseguridad por el desconocimiento, y simultáneamente, de gratitud por su reconocimiento. Sumida en la extrañeza y la confusión, preguntándome si eso era algo así como un rito de paso por los que parece que atravesamos algunos antropólogos, en un *flash* llegué a pensar que quizás pretendían convertirme al islam o tal vez "purificarme" mediante la ablación de clitoris. Desde luego, lo más prudente y sensato hubiera sido recoger los bártulos para evitar males mayores, pero la curiosidad por una parte y la relación que había establecido con ellas por otra, eran tan fuertes y sinceras, que sentía una profunda confianza en el respeto, por ambas partes, hacia nuestras diferencias culturales y personales. Una semana más tarde llegó el momento, en el que participaron todas las vecinas del barrio, y aquello era indudablemente una ceremonia de mujeres. Cantando y bailando, me dieron el nombre de Mariyama Sibó Janké. Mariyama significa María, la madre de Jesús, que era blanca y además, su sonido era parecido a Adriana. Sibó Janké es el nombre que reciben un tipo de palmeras rectas, y decían que así era mi carácter. Pero a medida que pasaba el tiempo y hubo más confianza, les pareció simpático agregar al nombre el adjetivo codiciado de *jubah* que quiere decir "culo grande". En Wasulungkunda/Bakau, fui conocida como Mariyama Jubah.

Durante el ritual, se me introdujo en las distintas danzas y la percusión femeninas, se precisaron algunas normas, y se limitaron ciertos espacios, gestos y actitudes, entre las cuales se estableció que durante la celebración de determinadas ceremonias debía usar el *faneau* (faldas largas) para cubrirme las piernas, así como respetar el sitio que como mujer debería ocupar durante los ritos. A partir de esta incorporación pública como un miembro más de la familia habían quedado explicitados, tanto para los miembros de la comunidad como para mí, cuáles eran los deberes y derechos de cada uno, y cuáles las expectativas respecto a mi estancia. El establecimiento de este tipo de relación facilitó enormemente no sólo la convivencia y la consolidación de lazos afectivos, sino que, a partir de entonces, el recorrido y profundidad del aprendizaje, los nuevos objetivos y la formulación de otras hipótesis, se fueron trazando de manera clara y serena.

Esta exposición "a la vida" que forma parte de la experiencia, calidad y fiabilidad etnográficas, lleva a unos resultados analíticos que evidencian cómo la inmersión en el trabajo de campo permite al etnógrafo llegar a un conocimiento no sólo de la cultura, sino también a un conocimiento interno de los procesos por los cuales las culturas y las sociedades se reproducen, de las negociaciones y formas de resolución de conflictos, y de los cambios a través de los cuales se transforman. Hastrup y Hervick (1994) sostienen que una de las diferencias sustanciales de los análisis antropológicos está en los diferentes intereses y focos analíticos —de la estructura al proceso y de la estabilidad al cambio— inherentes y consustanciales a todo sistema social.

Ya en los comienzos se planteó la investigación desde una perspectiva bipolar (origen y destino) por razones intelectuales, pero también, como he dicho, porque mi propia trayectoria personal no me permitía concebir la nueva orientación de los estudios antropológicos en España simplemente como "estudios de inmigración". Sin el enfoque circular y transnacional se pierde el conocimiento del campo migratorio (Parramón, 1996), de los cambios como procesos continuos, y en muchos casos, se limitan los planteamientos a las readaptaciones culturales como simples intercambios.

La primera parte de esta investigación nos sumerge en el paisaje africano. Se contextualiza fundamentalmente el papel de las mujeres senegambianas en aquellas áreas en las que tienen un rol dominante como reproductoras biológicas y culturales, administradoras de la economía doméstica, y productoras de alimentos y energía. La vida comunitaria, los ritos de paso y los grupos de edad, completan un cuadro que nos acerca hacia parte del contenido étnico que transportan consigo. Porque como bien sabemos, no emigran los continentes ni los colores, sino las personas y las culturas. Quiénes se mueven son las personas que construyen cultura a partir de un patrimonio y de rasgos nuevos, tanto para su origen como para su situación de destino.

La segunda parte del estudio se plantea con una doble finalidad. Por un lado, pretende contribuir a un conocimiento más amplio y profundo de una serie de aspectos socioculturales y demográficos, que permitan efectuar generalizaciones hipotéticas para otros colectivos de migrantes senegambianos residentes en Cataluña y para su interacción en África. Y por otro, se quiere que esta etnografía configure el marco ade-

cuado para un estudio, que no se agota ni mucho menos en esta investigación, a partir de variables que se prevean significativas para dar cuenta de los procesos de aculturación e integración social.

De hecho, el primer objetivo de esta parte ya nos abre en sí mismo un abanico de situaciones diversas donde destacan algunas de estas variables de aculturación e integración social. Todos los aspectos descritos y analizados a partir de la ficha técnica diseñada y aplicada para la obtención y sistematización de los datos, reflejan cuestiones significativas para el desarrollo teórico sobre aquellos procesos. Este conjunto de variables es fundamental para obtener un conocimiento preciso y directo de la gente, para establecer un lazo sólido que permita acercarnos a aspectos específicos con más profundidad. La intención no es hacer una explotación estadística de los datos, sino un análisis cualitativo mucho más amplio, avalado en mayor medida por la amplitud, en espacio y en tiempo, del trabajo de campo. Esta investigación es la que verdaderamente ha permitido contextualizar los datos, sistematizarlos, dotarlos de significado y conocer la relación entre diferentes aspectos sociales, culturales y personales.

En la tercera parte del trabajo, se ha llevado a cabo una investigación más concreta sobre dos aspectos centrales de la cultura, que necesariamente reflejan cambios, continuidades y readaptaciones en una situación de desplazamiento compleja como es la migración. El análisis se ha orientado hacia la cultura reproductiva y la cultura alimentaria¹ de la población estudiada. El conocimiento de estas dos realidades se ha revelado como una aportación prometedora que se complementa con la etnografía más general de la primera y segunda partes, basada en indicadores socioculturales, económicos y demográficos. En este trabajo que ahora se presenta, se ha limitado el estudio de la cultura reproductiva en el proceso migratorio a los aspectos de fecundidad y contracepción. Los objetivos de la investigación se centraron en la aproximación a nuevas expectativas y actitudes respecto a la maternidad y a sus factores de variación inmediatos entre las mujeres senegambianas en edad reproductiva. Fue imprescindible realizar un trabajo comparativo entre las sociedades de origen y destino para poder apreciar los cambios que se estaban produciendo entre el paradigma de "fertilidad natural", característico de la población del África subsahariana, y las variables que intervienen en el proceso de aculturación y de integración social, en las expectativas reproductivas en destino. Es decir, era necesario saber qué tipo de interacciones existían entre la lactancia materna, el período de amenorrea post-parto, el tabú de abstinencia sexual post-parto, las relaciones sexuales, la contracepción y la planificación familiar, en un entorno, el de acogida, donde la organización y distribución espacial de las relaciones conyugales son distintas, donde mayoritariamente la convivencia es monogámica, donde la reducción de la mortalidad infantil es drástica, y donde las redes enculturativas de aprendi-

1 Véase Kaplan, A. y Carrasco, S. (1998) *Migración, cultura y alimentación: cambios y continuidades, de Gambia a Cataluña*, (en proceso de publicación). Departamento de Antropología Social y Prehistoria. UAB

dizaje y apoyo tradicionales femeninas están ausentes, apareciendo otras nuevas, ajenas a su propia cultura de origen.

La idea de poder trabajar aspectos de la integración social de las personas migrantes que estuvieran directamente relacionados con la propia capacidad de decisión y de negociación individual y colectiva, desembocó en la elección de estos ámbitos íntimos y privados como son la alimentación y la salud reproductiva. Queda claro entonces que el estudio pretende aproximarse a los procesos de aculturación a través de la selección de algunos aspectos que me parecían especialmente claros, abordar niveles de aculturación selectivos que son precisamente los que permiten ver, desde dentro, la flexibilidad adaptativa de estos colectivos con respecto a cuestiones de orden cotidiano. Los aspectos jurídicos, laborales o de vivienda por ejemplo, si bien son indicadores imprescindibles de integración, reducen las posibilidades de juego de las propias capacidades de los individuos, al venir condicionados por políticas coercitivas y restrictivas, sobre las que ellos carecen de control; y por relaciones interétnicas de poder en términos de desigualdad, donde poco o nada parece que tienen los migrantes que decir y decidir. Es evidente que la gente quiere vivir dignamente, tener una casa, trabajo y papeles, ¿verdad? Sin embargo, son determinantes exteriores, cambiantes en función de las necesidades del mercado y los convenios internacionales (Trevi o Schengen, por ejemplo), los que condicionan el grado de integración medido en estos términos. Quizás sea bueno recordar aquello que afirmaba George Balandier (1988), a propósito de la teoría del caos: "que en lugar de presumir en la base de las estructuras un orden que se autoregenera como tal, dejando residuos informes, se parte de la diversidad caótica y fecunda, capaz de autoorganizarse en pequeños campos fluctuantes y móviles, a los que se considera el principio a partir del cual se generan las estructuras, el antecedente y la condición misma de su existencia y no el resultado residual de sus fracasos relativos".

La adaptación perentoria a los aspectos cotidianos de la existencia humana, que por lo general no aparecen reflejados en la literatura sobre migraciones, se debe a que estos datos no se utilizan como factores que expliquen procesos internacionales que puedan responder a interrogantes planteados por estados y mercados (económicos, jurídicos, políticos, laborales), pero no por personas. Un análisis de estos factores no es independiente del estudio de la dimensión cotidiana, pero por sí solo puede llegar a oscurecer completamente cambios culturales más profundos, que interesan a los antropólogos, y que permiten comprender muchos comportamientos e ideas de las personas respecto a aquellos factores.

Bien, en definitiva, éste no es un trabajo de investigación conceptual sobre procesos de integración y aculturación, en el que la población senegambiana constituye sólo un laboratorio, ¡ni de lejos! Se ha procedido del modo inverso: a través de un conjunto de hipótesis sobre el desconocimiento de realidades microsociales en la literatura sobre migraciones y en las intervenciones político-administrativas sobre los colectivos de migrantes, se desarrollan diversas ideas sobre la integración social, que parten de una

noción de caos "fecunda", del caos de la ruptura adaptativa de la emigración; una investigación empírica desde aspectos centrales para la readaptación cultural del propio colectivo. De esta forma, se ha buscado aportar datos fundamentales para llegar a una comprensión del enorme esfuerzo integrador de estas personas, migrantes senegambianos, que ya se intuía. Con este trabajo, que ha llevado tiempo, mucho tiempo, se quiere contribuir al conjunto de conceptos empleados para describir este tipo de procesos, siempre delicados, complejos, ricos y cambiantes.

**PLA INTERDEPARTAMENTAL
D'IMMIGRACIÓ
DOCUMENT DE PRESENTACIÓ**

ANIREM
ENDAVANT!

GENERALITAT DE CATALUNYA

III

Pla interdepartamental d'immigració de la Generalitat de Catalunya

El Govern de Catalunya va aprovar el passat 28 de setembre el Pla interdepartamental d'immigració. Aquest Pla constitueix un marc de referència per a la futura actuació del Govern de la Generalitat de Catalunya en aquesta matèria. La tasca de desenvolupament del Pla correspondrà a la Comissió Interdepartamental d'Immigració, creada per Decret, així com als diferents departaments representats en la Comissió esmentada.

III.1. Antecedents i descripció

Per tal de coordinar les diferents actuacions en matèria d'immigració, dutes a terme pels respectius departaments del Govern, i per tal de potenciar les diferents iniciatives relatives a aquest àmbit, el 24 de novembre de 1992 es creà la Comissió Interdepartamental per al seguiment i la coordinació de les actuacions en matèria d'immigració, integrada pels departaments de Presidència, Governació, Política Territorial i Obres Públiques, Treball, Sanitat i Seguretat Social, Cultura, Ensenyament, Benestar Social, i Agricultura, Ramaderia i Pesca.

De les tasques que ha vingut desenvolupant aquesta Comissió, cal destacar l'elaboració del Pla interdepartamental d'immigració aprovat pel Govern. Amb la preparació del Pla s'ha comptat amb l'experiència i la col·laboració de diferents organitzacions no-governamentals, així com d'experts en la matèria.

III.2. Objectius, principis i criteris del Pla

Objectius

En aquest sentit, el Pla té com a objectius generals:

- Promoure una política global d'integració dels immigrants estrangers establerts a Catalunya.
- Establir i dur a terme un seguit de programes de recursos i serveis coherents i coordinats de suport al ple desenvolupament personal i social dels immigrants estrangers.
- Potenciar la participació dels immigrants estrangers en la construcció nacional de Catalunya, comptant amb la seva aportació a la identitat i al patrimoni col·lectius.
- Promoure la informació i la sensibilització sobre la realitat de la immigració estrangera a Catalunya, a la població en general, i als professionals dels diferents àmbits que tracten amb aquesta població, per tal que disposin d'eines d'intervenció i de recursos adients.

Principis

Els principis en què es basa el Pla són els següents:

- Promoció dels drets de la persona. Els immigrants estrangers, sigui quina sigui la seva procedència, cultura, religió o ètnia, tenen drets inherents a qualsevol persona, els quals han de ser respectats i potenciat per les institucions públiques i privades i per la societat en general.
- La integració. Les actuacions previstes s'adrecen al conjunt d'immigrants estrangers establerts a Catalunya i a la població en

general per tal que les actituds d'uns i altres facilitin i promoguin la plena integració a la nostra societat.

- Participació. L'immigrant ha de ser considerat com un subjecte actiu, protagonista de la seva integració en la societat en la qual viu, així com particip en un mateix projecte de construcció del país que ha escollit per viure-hi.
- Normalització. Les actuacions que es portin a terme no han de produir en cap moment efectes de discriminació o segregació. Es procurarà, per tant, en la mesura que es pugui, que els immigrants estrangers es beneficiïn dels serveis, programes i actuacions existents per a la societat en general.

- Globalitat. Les actuacions que es portin a terme han de tenir un caràcter global, incidint en tots aquells aspectes que directament o indirecta afecten les persones immigrades establertes a Catalunya.

- Subsidiaritat. L'actuació de les institucions públiques ha de veure perquè no sigui generadora de dependència, sinó que ha de promoure la pròpia iniciativa i la pròpia capacitat d'autoresposta.

També s'han de reconèixer i potenciar les actuacions de les institucions privades sense ànim de lucre que treballen en l'àmbit de la immigració estrangera.

Criteris

Els criteris en què es basa la política d'integració dels immigrants estrangers es fonamenten en els punts següents:

- Investigació i anàlisi prospectives. L'estudi de la realitat dels fenòmens migratoris, de l'evolució dels fluxos, de les procedències i de les seves tipologies ha de ser l'element essencial per fer possible una intervenció d'acord amb les necessitats reals.
- Coordinació interdepartamental. Establir les relacions institucionals necessàries per a la coordinació de les diverses actuacions és imprescindible per abordar la temàtica de la immigració estrangera des d'una perspectiva global i coherent.
- Coordinació i cooperació amb altres organismes. L'actuació de

les institucions públiques i privades que actuen en el camp de la immigració estrangera ha de ser coordinada i de cooperació mútua, per tal que sigui coherent i eficaç.

III.3. Concepte d'integració

El Pla es basa així mateix en el concepte d'integració, entenent-lo com un procés dinàmic que conté la globalitat dels diferents àmbits de la vida i en el qual participen tant els immigrants com la societat d'acollida. Per aquesta raó cal entendre la integració com una interacció socio-cultural entre la població d'acollida i la població immigrant. El coneixement i la informació són elements fonamentals per al foment de la integració.

D'això es dedueix que per integrar totes aquelles persones d'origen estranger que han escollit Catalunya per viure-hi, cal que aquesta integració s'efectuï d'una manera dinàmica i viva al nostre país, en el qual es consolidin unes senyes d'identitat compartides (idioma, coneixement de la pròpia realitat i història, i valors de llibertat, igualtat, justícia, democràcia i participació), tot respectant la diversitat de valors personals i creences, la pluralitat d'idees, la riquesa i el potencial que són la gent d'aquest país, els qui hi han nascut i els qui hi han vingut de fora.

Així mateix, per aconseguir aquesta finalitat és necessari tenir en compte la immigració més com un element enriquidor que com un problema, més com un actiu que com un passiu. Cal concebre-la, doncs, com una aportació que cal optimitzar en tant que recurs humà que s'incorpora a la riquesa de la societat receptora. Els immigrants representen per al conjunt del país un gran repte i una magnífica oportunitat per ampliar-ne la base humana i per aprofundir el dinamisme econòmic, social i cultural de Catalunya.

Cal assenyalar, tanmateix, que la viabilitat d'un enfocament com aquest depèn de tres factors claus com són:

- La creació de condicions objectives, d'ordre material i legal, per tal que els immigrants estrangers puguin gaudir progressivament d'una plena integració social, cultural i econòmica, així com d'una plena normalitat jurídica.
- La capacitat de prevenir i resoldre possibles situacions de conflicte.

- I una sòlida pedagogia nacional fruit de la sinèrgia entre societat civil i acció de govern, basada en els missatges de la tolerància i de la crida a la participació en el repte col·lectiu de construir un país amb personalitat i trajectòries pròpies.

III.4. Programes d'actuació

D'acord amb els objectius generals, principis i criteris abans esmentats, i per aconseguir la plena integració dels immigrants estrangers establerts a Catalunya, es preveuen els programes d'actuació següents:

Programes del Pla

Els programes per realitzar pels diferents departaments de la Generalitat de Catalunya són els següents:

Departament de la Presidència

1. Campanya d'informació i de sensibilització dirigida, fonamentalment, als responsables d'entitats i associacions juvenils per a la integració dels nois i noies immigrants i de les associacions que aquests promoguin a la realitat associativa del país.
2. Servei d'informació per als immigrants joves residents i de pas per Catalunya.
3. Programa d'atenció a la dona immigrada (II Pla per a la igualtat d'oportunitats per a les dones).

Departament de Governació

1. Curs de formació sobre els immigrants estrangers a Catalunya (els seus drets i realitats) dirigit als professionals de l'atenció al públic i als quadres directius que treballen a les administracions públiques catalanes, així com als professionals especialistes en alguna matèria relacionada directament o indirecta amb la immigració estrangera.
2. Realització de cursos de formació i informació sobre els immigrants estrangers a Catalunya (els seus drets i realitats), destinats a les policies locals i autonòmica de Catalunya.
3. Atenció a les denúncies i als delictes relacionats amb la immigració estrangera.

Departament d'Ensenyament

1. Escolarització dels alumnes immigrants.
2. Ensenyament de la llengua catalana als fills dels immigrants residents a Catalunya.
3. Formació intercultural per als mestres de formació primària i secundària.
4. Aprenentatge de llengües no europees.
5. Elaboració de models orientatius adreçats als autors de llibres de text i material didàctic per tal d'evitar qualsevol referència discriminatòria vers les cultures extraeuropees.

Departament de Cultura

1. Ensenyament de la llengua catalana als immigrants estrangers adults residents a Catalunya.
2. Publicació d'un vocabulari bàsic àrab-català.
3. Formació dels professionals dels centres de normalització lingüística.

Departament de Sanitat i Seguretat Social

1. Els immigrants estrangers. Grups d'especial interès sanitari.

Departament de Política Territorial i Obres Públiques

1. Programa per garantir l'acolliment dels ajuts públics per a la compra o la rehabilitació d'habitatges.
2. Programa de foment del lloguer social.
3. Programa d'informació, assessorament i creació d'una base de dades d'habitatge en règim de lloguer en l'àmbit municipal.
4. Programa de foment i disseny de noves tipologies d'habitatge social per a finalitats específiques.
5. Programa de control de l'existència d'uns nivells mínims d'habitabilitat.

Departament de Treball

1. Programa d'inserció i formació laboral per a immigrants estrangers residents a Catalunya.

Departament de Benestar Social

1. Programa de formació d'adults per a persones estrangeres a Catalunya.
2. Accés dels immigrants estrangers establerts a Catalunya als ajuts personalitzats a l'al·lojament que ha establert el Departament de Benestar Social.
3. Programa d'atenció social als infants immigrants o a fills d'immigrants existents a Catalunya.
4. «Visquem la diversitat».
5. Accés dels immigrants estrangers establerts a Catalunya al Programa interdepartamental de la renda mínima d'inserció.
6. Edició d'una guia informativa adreçada als immigrants estrangers.
7. Edició d'una guia dirigida als professionals d'atenció al públic amb informació sobre la realitat de la immigració a Catalunya i sobre els drets i recursos que poden gaudir els immigrants estrangers.
8. Realització de cursos de formació i reciclatge dels profes-

nals dels serveis socials d'atenció primària, referits a la realitat dels immigrants estrangers.

9. Prospecció de les necessitats socials dels immigrants estrangers i recursos sanitaris.

Aprofundir en el coneixement dels immigrants estrangers que van als serveis socials d'atenció primària.

10. Sessions informatives al personal dels menjadors socials sobre els immigrants estrangers.

Altres

1. Increment de la realització d'estudis i investigacions en el tema dels moviments humans i de la immigració a Catalunya, així com de la seva repercussió en la societat catalana.

2. Realització de campanyes de sensibilització i informació sobre el tema de la integració dels immigrants estrangers, tant a escala local i comarcal com a escala general.

3. Potenciació de la política de cooperació amb el Tercer Món, tant directament (efectuant-se als països en concret), com indirecta (potenciant la formació professional d'aquells immigrants disposats a retornar, aplicar i desenvolupar els coneixements apresos).

4. Validació del permís de residència i de treball com a suplent del DNI en aquells formularis en què no sigui absolutament necessari disposar de la nacionalitat espanyola.

5. Foment del discurs positiu i integrador sobre la immigració estrangera a Catalunya als líders d'opinió, representants polítics, sindicals, artistes, escriptors, periodistes, etc.

III.5. Desenvolupament del Pla

La coordinació, avaluació i participació en el desenvolupament del Pla interdepartamental d'immigració s'efectuarà a un doble nivell:

— D'una banda, per mitjà de la Comissió Interdepartamental

d'Immigració, creada per Decret. De fet es tracta de la reconstitució de l'anterior Comissió Interdepartamental a la qual s'assignen noves funcions, entre les quals cal destacar la proposta d'actuacions als diferents departaments de la Generalitat, en el marc del Pla interdepartamental d'immigració, i dirigir i supervisar-ne l'aplicació. Pel que fa a la seva composició, s'hi han afegit dos nous departaments, el d'Agricultura, Ramaderia i Pesca i el de Justícia.

— D'una altra banda, mitjançant un Consell Assessor d'Immigració creat també pel mateix Decret del Govern de Catalunya pel qual es crea la Comissió. Aquest Consell constitueix un òrgan col·legiat de consulta i participació externa en matèria d'immigració. La creació d'aquest Consell evidencia la voluntat del Govern que la tasca que es realitzi en matèria d'immigració compti amb la participació de les administracions locals, d'organitzacions no-governamentals (ONG), sindicats, patronals i experts de reconegut prestigi. En definitiva, es pretén que aquesta tasca sigui fruit d'un consens i d'un treball conjunt.

III.6. Cooperació amb els ens locals i altres estaments socials

Atès el caràcter global del Pla es considera indispensable per a desenvolupar-lo tant la participació activa d'altres administracions properes al ciutadà com la d'altres estaments socials. Entre aquests estaments socials cal esmentar els sindicats, les patronals, les ONG formades d'immigrants o d'ajuda als immigrants, els mitjans de comunicació i les entitats confessionals.

III.7. Propostes i recomanacions a l'Administració central

Al llarg del Pla s'ha fet referència al marc competencial de la Generalitat de Catalunya per dur a terme una política d'integració dels immigrants sòlida i coherent amb els objectius previstos. Aquest marc competencial, però, es veu sovint limitat atesa la distribució de competències. És per aquest motiu que s'escauen un seguit de propostes d'actuació a l'Administració central per donar millor viabilitat a algunes mesures del Pla interdepartamental d'immigració, com també per resoldre o alleugerir certes problemàtiques que sovint es plantegen.

Aquestes propostes i recomanacions adreçades a l'Administració central són:

- * Realitzar una política integral d'immigració, i no exclusivament d'estrangeria.
- * Modificar els aspectes de la Llei d'estrangeria i dels reglaments que la regulen, els quals potencien *de facto* la discriminació i exclusió social dels immigrants estrangers. En concret, els temes referits a:
  - Racionalitat en la concessió dels permisos de treball i de residència.
  - Establir un fons de compensació territorial segons el nombre d'habitants de fet, no de dret.
  - Evitar el tipus de control policial que pugui representar una restricció de l'associacionisme.
  - Facilitar les renovacions dels permisos que s'atorguen, evitant la presentació de nou de tota la documentació requerida a aquest efecte.
- * Estudiar la possibilitat d'efectuar una pròrroga de la regularització realitzada l'any 1991 pel que fa a aquelles persones immigrades arribades al nostre país abans de la data fixada en l'esmentada regularització.

- * Facilitar el reagrupament familiar sempre que hi hagi unes condicions prèvies d'habitatge i d'integració social adients.

- * Coherència en l'aplicació de la legalitat vigent, evitant situacions com les que es produeixen en determinats casos d'expulsió.
- * Increment substancial de la política de cooperació amb el Tercer Món, tant directament com indirectament, especialment en aquells països d'on prové la immigració.

- * Accelerar els tràmits burocràtics per accedir a la nacionalitat en els casos dels infants abandonats i apàtrides.

- * Establir que els governs autònoms tinguin dret a participar de manera vinculant en la concreció del nombre de persones d'origen estranger que han de treballar en el seu territori.

- * Formació adequada en matèria d'immigració dels cossos de la policia.

- * Facilitar en millors condicions legals i administratives l'accés a la nacionalitat a aquells immigrants que tinguin un elevat grau d'integració social.

- * Reclamar a la Comunitat Europea una política harmònica d'immigració i de cooperació amb els països emissors d'immigració.

- * Que els governs civils analitzin de manera continuada l'evolució de la immigració, els seus orígens i la seva distribució geogràfica.

- * Validació del permís de residència i de treball com a suplent del DNI, en aquells casos de tràmits administratius en què no sigui absolutament necessària la nacionalitat espanyola.

- * Posicionament legal i jurídic davant temes com la poligàmia.
- * Allargament del temps de prestació econòmica de refugiat mentre es realitzin els tràmits.

- * Potenciar que els refugiats realitzin tasques de voluntariat.

- * Agilitar els tràmits per a la concessió de l'estatut de refugiat, en aquells casos que reuneixen les condicions per obtenir-la.

Entitat privada, benèfica, de tipus cultural, inscrita al Registre de Fundacions de la Generalitat de Catalunya amb el núm: 399 NIF: G-17.148.693. Exempta d'IVA.
Conveniada amb: el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, la Universitat de Girona, la Creu Roja de Girona, l'Ajuntament de Girona, els GRAMIC, el CLAM-Mediterraniac, Migrations & Developpement Local i d'altres.
Entitat treballant amb programes subvencionats pel Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Dirección General de Trabajo y Migraciones.
Cofundadora de la Xarxa Europea de Formació Intercultural AGORA i de la Xarxa Euro-magribina EURO-MAGHREB.
Associada al Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i a la Coordinadora Catalana de Fundacions ADIFUCA. Membre de la Coordinadora ONGs solidàries de les comarques de Girona.
Pàgina Web Entitat: <http://sbweb.udg.es/fi/cooperat/coordinatma/sergi.htm>
Pàgina Web Fons Documental: <http://biblioteca.udg.es/fi/cooperat/bdades/sergi/sergi.htm>

FUNDACIÓ SERVEI GIRONÍ
DE PEDAGOGIA SOCIAL

Plaça de Lluís Companys, 12 . Edifici "Cent Llar". E-17003 GIRONA
Telèfon: (9) 72-21 30 50 Fax: (9) 72-21 37 17
CATALUNYA-ESPANYA

SETMANA INTERCULTURAL DE GIRONA

8a. ESCOLA D'ESTIU SOBRE INTERCULTURALITAT

BAR LA ROSALEDA

LA DEVESA

LES CARPES. MÚSIKA

DES DE LES 11h DE L'ANIT

ZOOOMBIA

DIMECRES / 9

«En la puta calle» d'Enrique Gabriel

8A ESCOLA D'ESTIU SOBRE INTERCULTURALITAT

DEL 4 AL 10 DE SETEMBRE DE 1998

De 9 a 11 del matí del dilluns 7 es pot acabar de formalitzar la matrícula per participar a la 8a Escola d'estiu sobre interculturalitat, que organitza la Fundació SER.GI en conveni amb la Universitat de Girona i els GRAMC.

El mateix dia 7, a les 12, la conferència *La llei d'estrangeria versus interculturalitat*, a càrrec de Sebastià Salellas i Mariel Araya, inaugurarà les jornades, que es perllongaran en sessions de matí fins al dia 10. A les tardes, el centre L'Estació acollirà les comunicacions previstes en el programa i el seminari *Les associacions d'immigrants*.

D'altra banda, dimarts i dimecres, a les 8 del vespre, es presentaran a la llibreria 22 els llibres *Aprender también quiere decir levantar puentes* i *La educación intercultural en Europa*, respectivament.

ESPANYA VA BÉ?

La producció espanyola *En la puta calle* va passar injustament desapercibuda quan es va estrenar, abans de l'estiu, a la ciutat de Girona. La pel·lícula es torna a projectar ara al Cinema-estudi Truffaut amb motiu de la 8a Escola d'estiu sobre Interculturalitat, que se celebra a la Facultat de Lletres de la UdG del 7 al 10 d'aquest mes.

En la puta calle s'inscriu en el tipus de cinema social que tan bé han sabut exportar directors com els anglesos Ken Loach o Stephen Frears a pel·lícules com *Riff-raff* o *La camioneta*. El seu protagonista és un aturat de més de 40 anys (Ramon Barea), que es troba tota

mena d'entrebancs per trobar una nova feina a causa de la seva edat. L'home haurà d'acabar dormint al carrer, on el seu racisme atàvic es confrontarà amb la solidaritat que sent cap a Andy, un caribeny que també viu al carrer mentre no perd l'esperança de millorar la seva situació.

Narrada en forma de comèdia negra, aquesta pel·lícula és un bon antídoto contra el conegut eslògan que diu que *España va bien*.

Josep Mir Hurtado

Col·lectiu de Crítics de Cinema de Girona

Títol original: *En la puta calle*. Espanya, 1997. **Fotografia:** Raúl Pérez Cubero. **Música:** Caco Senante. **Guió i direcció:** Enrique Gabriel. **Intèrprets:** Ramón Barea, Luis Alberto García, Patricia García Méndez, Magalis Gainza, Marga Escudero, Pep Oliva, Felipe Vélez. **Format:** 1:1,66. **Durada:** 92 minuts.

DILLUNS 7, A LES 22.30, PRESENTACIÓ DE LA PEL·LÍCULA I DEBAT AL CINEMA-ESTUDI TRUFFAUT

Organitzen: Cinemes Modern - Col·lectiu de Crítics de Cinema de Girona
Col·laboren: Ajuntament de Girona - Cartellera - Llibreria 22

Organitza:

En conveni amb

Universitat
de Girona

SETMANA INTERCULTURAL DE GIRONA

VIII ESCOLA D'ESTIU SOBRE INTERCULTURALITAT

7, 8, 9 i 10 de setembre de 1998

matins: Facultat de Lletres de la UdG
tardes: Centre Cultural l'Estació

Llibreria 22

Hortes, 22 17001 Girona
Tels. 972212395/972221430
Fax 972215702
Email: llib22@grn.es

PRESENTACIONS

Dilluns dia 7 setembre

➤ Presentació de la col·lecció: "Jo sóc de..." de l'editorial La Galera i Rosa Sensat.

Presentaran: Xavier Blanch, director de La Galera.

Anna M. Roig, coordinadora pedagògica de la col·lecció.

Bully Jangana, autor i membre de l'Escola Samba Kubally.

****

Dimarts dia 8 de setembre:

> "Aprender también quiere decir levantar puentes. Niños y madres turcos de camino hacia el pupitre".

Edició: GRAMC

Presenta: Salomó Marquès (President de l'Associació GRAMC)

Autora: Carmen Treppte (pedagoga radicada a Alemanya).

****

Dimecres dia 9 de setembre:

> "La Educación Intercultural en Europa. Un enfoque curricular"

A càrrec de: Xavier Besalú, Giovana Campani i Josep M. Palaudàrias" (compiladors).

*Totes les presentacions es faran a la Llibreria 22 a les 8 del vespre.

****

Girona 1998

Notes

Hi haurà servei de traducció simultània per les ponències realitzades en francès i anglès.

Comunicacions

Les Comunicacions són a càrrec de mestres, professors, investigadors del món de l'educació i membres d'entitats i associacions que treballen en l'àmbit de la immigració i la interculturalitat.

L'horari i la distribució de les comunicacions es lluraran als assistents a l'inici del Simposi.

Lloc de realització del Simposi

Auditori Narcís de Carreras de la Fundació "la Caixa" c/ Santa Clara, 11, 4rt. Girona

Matriculació

Preu de la matrícula: 12.000 PTA

Termini de formalització de la matrícula: 13 de novembre de 1998

Hi ha la possibilitat de sol·licitar beca.

Informació i condicions: Secretaria Tècnica del II Simposi.

Termini de presentació de sol·licituds de beca: de l'1 al 30 de setembre de 1998

Informació i matriculació

Secretaria Tècnica del II Simposi
Institut de Ciències de l'Educació
Sílvia Aznar

Universitat de Girona.

Pl. Sant Domènec, 9

17071 GIRONA

Tel. 972. 41 87 02

Fax 972. 41 83 45

A/e: ice@pas.udg.es

Suggeriment d'allotjament

Hotel Carlemany ***

Pl. Miquel Santaló, s/n

17002 GIRONA

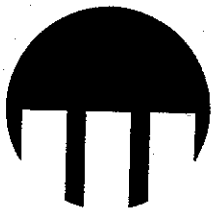
Tel. (972) 21 12 12

Preu habitacions amb esmorzar inclòs:

Habitació doble: 11.900 PTA + IVA

Habitació individual: 10.000 PTA + IVA

Nota: Aquests preus són especials per al Simposi. Cal fer la reserva directament a l'hotel indicant l'assistència al Simposi.

Organitza:

Universitat de Girona

Institut de Ciències
de l'Educació

ice
.....

Institut de Ciències de l'Educació
Divisió de Ciències de l'Educació
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Fundació "la Caixa"

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Comissió Interdepartamental
de Recerca
i Innovació Tecnològica, CIRIT

GRUP FUS
FUNDACIÓ SERVEIS
DE CULTURA POPULAR

Segon Simposi:

Llengua, Educació i
Immigració.

Incorporació Tardana de
l'Alumnat Estranger.

Girona

19, 20 i 21 de novembre de 1998

Presentació

Sembla que hi ha un acord unànime entre els professionals de l'educació en el fet que les filles i els fills dels immigrants estrangers que s'incorporen al nostre sistema educatiu en els cicles de l'educació infantil obtenen resultats escolars similars (o fins i tot millors) als de l'alumnat autòcton d'estatus socioeconòmic equivalent. Diverses comunicacions i ponències del Primer Simposi ens ho confirmaven, però també posaven de manifest que, quan s'incorporen més tard, als darrers cursos de l'educació primària (encara més a la secundària, i també als centres d'educació d'adults), no sempre, però molt sovint, es presenten dificultats importants en el procés d'ensenyament-aprenentatge. I probablement, la facilitació de la competència lingüística és la primera d'aquestes dificultats, no només en l'ordre temporal sinó també en el d'importància.

Com que els educadors sovint no disposen ni d'eines específiques ni d'un marc teòric potent, capaç d'orientar les seves actuacions en l'atenció d'aquestes incorporacions tardanes, el Segon Simposi: Llengua, Educació i Immigració vol ser un espai sinèrgic de trobada d'aquests professionals de l'educació, confrontats dia a dia amb aquestes dificultats, amb què estan treballant en la construcció d'aquest marc teòric, cada vegada més urgent i necessari, referit a l'educació intercultural i multilingüe.

Membres del Comitè Científic

Xavier Besalú (UdG)
M. Sacramento Buesa (ICE de la UdG)
Teresa Cabruja (UdG)
Francesc Carbonell (ICE de la UdG)
Jesús Garanto (ICE de la UB)
Salomó Marqués (UdG)
Ignasi Pelach (UdG)
Joan Perera (ICE de la UB)
Josep M. Serra (UdG)
Miquel Siguan (ICE de la UB)
M. Rosa Terradellas (ICE de la UdG)
Ignasi Vila (UdG)

Programa

Dijous, 19 DE NOVEMBRE

10.30 h - Lliurament de la documentació
11.00 h - Inauguració del II Simposi

11.45 a 13.00 h - Ponència: *Transmission et non transmission du capital culturel: échecs et réussites scolaires en milieux populaires*. A càrrec de Bernard Lahire. Professor de Sociologia de la Universitat Lumière Lió II i membre de l'Institut Universitaire de France.

16.00 a 17.00 h - Presentació de Comunicacions

17.15 a 19.15 h - Taula Rodona: *La incorporació tardana des de la perspectiva dels migrants: què cal fer i com fer-ho*.

Participants: Hassan Abartkan. Mediator cultural de l'Associació GRAMC

Meziani Khemissi. Col·laborador del Comité de Liaison d'Associations en Méditerranée -CLAM- Marseille

Inongo-vi-Makome. Escriptor

Dionilda Zagarra. Presidenta de l'Associació Intercultural Latinoamericana Dosmundosmil

Moderador: Xavier Besalú. Professor de Pedagogia de la Universitat de Girona

DIVENDRES, 20 DE NOVEMBRE

9.00 a 10.00 h - Presentació de Comunicacions

10.00 a 11.15 h - Ponència: *Immigration, education and language at school. Report of experiences in the Netherlands*.

A càrrec del professor Guus Extra. Cap del Research Group on Language and Minorities. Universitat de Tilburg a Holanda.

11.15 a 11.45 h - Pausa-café

11.45 a 13.00 h - Ponència: *Aprender una segunda lengua en un contexto bilingüe*. A càrrec del Sr. Bernard Py. Professor de Lingüística Aplicada Facultat de Lletres. Centre de Lingüístique Appliquée (CLA). Universitat de Neuchâtel.

16.00 a 17.30 h - Ponència: *Com no s'ha d'ensenyar la llengua autòctona als estrangers*. A càrrec de Lourdes Miquel.

Autora de manuals i professora d'espanyol de l'Escola Oficial d'Idiomes 2 de Barcelona.

17.30 a 18.00 h - Pausa-café

18.00 a 20.00 h - Taula Rodona: *Propostes i actuacions per evitar les escoles gueto: l'experiència de Vic*.

Participants: Naima Dahou. Mediatora cultural de l'Ajuntament de Vic

Gani El Molghy. Mediator cultural

Francesc Riu. Secretari General del Secretariat de les Escoles Cristianes de Catalunya

M. Carme Roquer. Mestre de l'escola Balma-Andersen de Vic

Antoni Tort. Degà de la Facultat d'Educació de la Universitat de Vic

Dolors Rovira. Regidora d'Ensenyament de l'Ajuntament de Vic

Moderador: Francesc Carbonell. Pedagog

20.00 a 20.30 h - Presentació del llibre *L'escola i els immigrants* de Miquel Siguan

DISSABTE, 21 DE NOVEMBRE

9.00 a 10 h - Presentació de Comunicacions

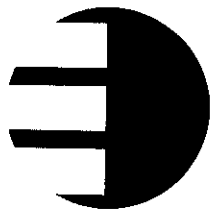
10.00 a 12.00 h - Ponència: *Immigració i aprenentatge de llengües. Polítiques educatives a Europa*. A càrrec de Luís M. de Puig. Diputat a Corts i President de l'Assemblea de la Unió Europea Occidental

Ponència: *Immigració i integració social en els centres educatius*. L'Informe del Síndic de Greuges de l'any 1997. A càrrec del Sr. Enric Bartlett. Adjudant al Síndic de Greuges

12.00 a 12.30 h - Pausa-café

12.30 a 13.00 h - Conclusions del Simposi. A càrrec d'Ignasi Vila. Professor de Psicologia de l'Educació de la Universitat de Girona.

13.00 a 13.15 h - Cloenda del Simposi. A càrrec de Miquel Siguan. Catedràtic Emèrit de la Universitat de Barcelona

Segon Simposi:

**Llengua, Educació i
Immigració.**

**Incorporació Tardana de
l'Alumnat Estranger.**

Organitza:

Universitat de Girona
Institut de Ciències
de l'Educació

ice
.....

Institut de Ciències de l'Educació
Divisió de Ciències de l'Educació
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Fundació "la Caixa"

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Comissió Interdepartamental
de Recerca
i Innovació Tecnològica, CIRIT

GRUP FUS
FUNDACIÓ SERVEIS
DE CULTURA POPULAR

Segon Simposi: Llengua, Educació i Immigració

Incorporació Tardana de l'Alumnat Estranger

BUTLLETA D'INSCRIPCIÓ: cal fer arribar aquesta fitxa emplenada, amb la fotocòpia de l'ingrés del pagament, a l'ICE de la UdG per correu (pl. Sant Domènec, 9, 17071 Girona) o fax (972 41 83 45). La inscripció no es considerarà formalitzada si no s'ha fet el pagament. Qui es vulgui acollir a beca cal que es posi en contacte amb la Secretaria Tècnica del II Simposi (Tel. 972 41 83 02).

Cognoms i nom:

DNI:

Adreça:

Telèfon:

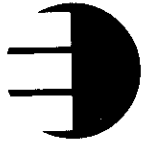
Fax:

Correu electrònic:

Institució on treballem:

Adreça institució:

Cal fer l'ingrés al número de compte 2100-0002-56-0201438078 de la **CAIXA DE PENSIONS DE BARCELONA**. Segon Simposi: Llengua, Educació i Immigració.

immigració, integració i llengua

seminari de treball

14 i 15 de novembre de 1997
Pati Manning, Casa de la Caritat
Carrer de Montalegre, 5
Barcelona

comissió obrera nacional de catalunya

Ajuntament de Barcelona

Institut d'Educació

IMMIGRACIÓ, INTEGRACIÓ I LLENGUA

Models d'integració: interculturalisme, multiculturalisme, assimilació...

La llengua de la comunitat d'acollida com a vehicle d'integració.

Els casos, com el català, en què el país té dues llengües oficials, amb graus de normalitat diferents.

La diversitat de la població immigrada i l'aprenentatge de les llengües locals.

El tractament de les llengües mares de la població immigrada en l'ensenyament.

La llengua catalana i la nova immigració.

Les polítiques institucionals.

Les experiències d'altres comunitats europees.

SEMINARI DE TREBALL

No anirem al pati Manning a escoltar conferències i taules rodones i prou. Hauréu rebut un dossier de documents a casa dies abans. L'hauréu llegit, ho hauréu posat tot en relació amb la nostra experiència i hi hauréu reflexionat, de manera que podrem participar en les sessions de treball. Hi haurà persones expertes que conduiran i dinamitzaran les sessions de treball donant per suposada aquesta feina anterior, i intentarem que la discussió permeti recollir punts de vista diversos i avançar en els raonaments.

Més endavant, l'organització publicarà un document que recollirà els materials del seminari i les conclusions a què s'hagi arribat.

El seminari "Immigració, integració i llengua" és organitzat per la Secretaria de Formació Sindical i Cultura, la Secretaria de Relacions i Política Social i la Federació d'Ensenyament de la **Comissió Obrera Nacional de Catalunya**, i s'inscriu dins dels actes organitzats per aquesta confederació sindical en el context de l'**Any europeu contra el racisme**.

Divendres, 14 de novembre de 1997

9-9.30 h	Lliurament de materials
9.30-10 h	Obertura del seminari
10-12 h	Conferència inaugural a càrrec de Manuel Delgado i Ruiz (Universitat de Barcelona i Institut Català d'Antropologia).
12-12.30 h	Pausa. Degustació de cafè solidari
12.30-14 h	Taula rodona: Polítiques institucionals a la Unió Europea, a l'Estat espanyol i a Catalunya.
14-16 h	Pausa per dinar
16-18 h	Presentació de diferents realitats d'immigració europees
18-18.30 h	Pausa
18.30-20.30 h	Sessió de treball 1
Dissabte, 15 de novembre de 1997	
9.30-11.30	Sessió de treball 2
11.30-12 h	Pausa
12-14 h	Sessió de treball 3
14-16 h	Pausa per dinar
16-17.30 h	Taula rodona: Immigració, integració i llengua
17.30-18 h	Pausa
18-19 h	Lectura de conclusions i acte de cloenda

Les sessions de treball seran conduïdes i dinamitzades per Francesc Carbonell i Paris (Fundació SER.GI), Gentil Puig i Moreno (Codirector del Postgrau de Pedagogia Intercultural de la UAB i sociolingüista) i una altra persona per confirmar.

Nom i cognoms.....

Adreça.....

Telèfons..... E-mail.....

Estàs afiliat/da a CCOO? Sí No

Com vols rebre els materials del Seminari?

E-mail Word 5 WP 5.1 Write 3.0 Paper No me'ls envieu, els passaré a buscar.

Inscripció: 3.000 ptes. (1.000 ptes. per a les persones afiliades a CCOO). Inclou el Dossier de documents, l'assistència i un exemplar de les actes del Seminari. Feu l'ingrés o la transferència al número de compte de "La Caixa" 2100-1089-73-0200033608 i feu-hi constar el vostre nom i el del seminari.

Si voleu assistir al seminari, feu-nos arribar la butlleta d'inscripció i una fotocòpia del resguard de l'ingrés o de la transferència **abans del 24 d'octubre** a:

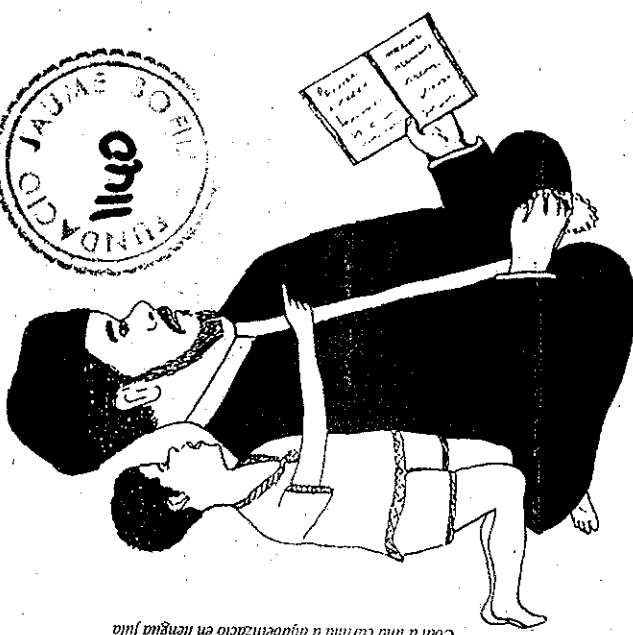
SERVEI DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA DE LA CONC

Via Laietana, 16, 7a 08003-Barcelona Tel: 481 29 11 Fax: 315 17 24 E-mail: formacio@conc.ptv.es

Convé que us inscriviu al més aviat possible perquè pugueu rebre els materials a temps. Igualment, si esteu interessats a fer qualsevol aportació a l'organització o als materials que es distribuïran, feu-nos-la arribar abans del **17 d'octubre** a la mateixa adreça, perquè hi hagi temps d'incorporar-la al dossier que enviarem a totes les persones que s'hi inscriviu.

SETMANA INTERCULTURAL DE GIRONA

VIII ESCOLA D'ESTIU SOBRE INTERCULTURALITAT

Codi d'una carilla d'alibertizació en llengua jula

7, 8, 9 i 10 de setembre de 1998

matins: Facultat de Lletres de la UdG
tardes: Centre Cultural l'Estació

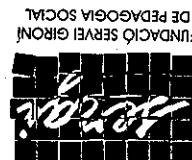

FUNDACIÓ SERVEI GIRONI
DE PEDAGOGIA SOCIAL

Universitat
de Girona

En conveni amb:

Organitza:

FUNDACIÓ SER.GI
Pl. Lluís Companys, 12 - 17003 GIRONA
Tel. 972 21 30 50 - Fax 972 21 37 17

Per a més informació, adreceu-vos a:

AJUNTAMENT DE GIRONA
DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA
IMERSO (INSTITUTO DE MIGRACIONES Y SERVICIOS SOCIALES)
FUNDACIÓ ESTUDI I COOPERACIÓ/ESICO
FUNDACIÓ SERVEIS DE CULTURA POPULAR
BERNARD VAN LEER FOUNDATION

Amb el suport de:

VIII ESCOLA D'ESTIU

ALLOTJAMENT A GIRONA ALOJAMIENTO EN GIRONA

Hotel residència

Inclou:
Esmorzar i dinar o sopar + allotjament
Incluye:
Desayuno y almuerzo o cena + alojamiento
5.000 PTA/dia

Núm. nits: TOTAL: PTA.
Nº. noches:

Tipus alberg Tipo albergue

1.000 PTA/nit

Núm. nits: TOTAL: PTA.
Nº. noches:

Desitjo presentar una comunicació sobre el tema: .....
Deseo presentar una comunicación sobre el tema

(Cal adjuntar un resum de 60 línies)
(Debe adjuntarse un resumen de 60 líneas)

FORMALITZACIÓ DE LA PREINSCRIPCIÓ / FORMALIZACIÓN DE LA PREINSCRIPCIÓN

Per tenir dret a reserva de plaça, cal enviar aquesta butlleta i un taló per import de 5.000 ptes. a nom de la FUNDACIÓ SER.GI (que es descomptaran de l'import total en fer efectiva la matriculació el dia 7 de setembre) abans del 27 de juliol. Juntament amb aquesta preinscripció es pot demanar una sol·licitud de beca per l'import restant, adjuntant la documentació oportuna (justificació de trobar-se en situació d'atur).

Para tener derecho a reserva de plaza, es preciso enviar esta ficha y un talón por importe de 5.000 ptas. a nombre de la Fundació SER.GI (que se descontarán del importe total al hacer efectiva la matriculación el día 7 de septiembre) antes del 27 de julio. Junto a esta preinscripción se puede pedir una solicitud de beca por el importe restante, adjuntando la documentación oportuna (justificación de encontrarse en situación de paro laboral).

Per a més informació, adreceu-vos a / Para más información, podeis dirigiros a

FUNDACIÓ SER.GI DE PEDAGOGIA SOCIAL

Pl. Lluís Companys, 12 - 17003 GIRONA - Tel. 972 21 30 50 - Fax 972 21 37 17

PROGRAMA PER A L'ESCOLA D'ESTIU (seminaris de formació)

1. EDUCACIÓ PRIMÀRIA I MINORIES CULTURALS (9 hores)

En aquest seminari s'analitzaran els processos d'integració escolar d'infants d'origen cultural minoritari, necessitats educatives especials, estratègies d'intervenció. Es tractarà de forma específica, les dificultats i estratègies d'intervenció en situacions d'incorporació tardana.

- Equip de Compensatòria de Girona
- Projecte de mediació de l'associació GRAMC - Hassan Abarkan-
- Coordina: Francesc Carbonell (Membre de l'equip Compensatòria de Girona)

2. EDUCACIÓ SECUNDÀRIA I MINORIES CULTURALS (9 hores)

Amb la implantació de l'Educació Secundària Obligatoria, apareixen noves necessitats d'intervenció, especialment en aquells col·lectius que, anteriorment, difícilment hi accedien. En aquest sentit, pretenem analitzar quines són aquestes noves necessitats i quines possibles estratègies educatives s'estan duent a terme per cobrir-les. També, en aquest apartat, es tractarà d'analitzar i donar pautes d'intervenció en les complexes situacions d'incorporació tardana a l'ESO.

- Equip SEDEC de Girona
- Projecte realitzat a l'IES de Terrassa -Mre José Montón, membre de l'ICAP-
- Projecte de suport a joves gitans del sector est de la ciutat de Girona (Ajuntament de Girona i l'associació ESBARGI)
- Coordina: Sacri Buesa (Professora de secundària i membre de l'ICE de Girona)

3. INSERCIÓ LABORAL I MINORIES CULTURALS (9 hores)

La inserció laboral esdevé una prioritat en els processos d'integració social de qualsevol col·lectiu humà però, especialment, en col·lectius d'immigrants per motius econòmics. Cal analitzar quina és la situació d'aquests col·lectius en aquest sentit, ocupació real, tipus d'ocupació, sectors d'ocupació, necessitats formatives per a la inserció laboral...

- IDFG (Institut per al Desenvolupament de la Formació i l'Ocupació)
- Programa Integral d'Immigració de l'Ajuntament de Vilafraça del Penedès (Àrees de Serveis Socials i Treball)
- Projecte "PROCESS 98" inserció laboral de dones immigrants de la Fundació Caritas Immigració de Girona
- Coordina: Obam Mico

4. FORMACIÓ DE PERSONES ADULTES DE MINORIES CULTURALS (9 hores)

La formació per a l'alfabetització de persones adultes, esdevé una eina bàsica per a la participació social d'aquests col·lectius. Després d'una llarga experiència en aquest camp, Quina és la situació actual? Quins resultats s'han obtingut? Quines dificultats s'observen? Hi ha noves perspectives i propostes en aquest àmbit?

- Sèbas Para -Professor d'Educació Permanent dels Estudis d'Educació Social de la Universitat de Girona-
- Escola d'Adults de Salt -Joan Colomer-
- Escola d'Adults de Mataró -Irma Vilatersana-
- CODEF (Centre obert de formació de Saragossa) -Teresa Sáez-
- Coordina: Anna López (Pedagoga de la Fundació SFR GI)

5. EDUCACIÓ EN EL LLEURE I MINORIES CULTURALS (9 hores)

L'educació en el lleure està realitzant una tasca educativa complementària i, en el pitjor dels casos, compensatòria, a alguns de les funcions que, tradicionalment, acompanyen la família i l'escola. Es per això que considerem de vital importància analitzar quina és la realitat de participació dels nens i nenes d'origen cultural minoritari, en aquest àmbit, en participen? Quines necessitats específiques presenten? Quines estratègies d'intervenció permeten un millor aprofitament d'aquests espais educatius?

- Casal d'Infants del Favall -Enric Canet-
- Projecte de ludoteca de Jea -Associació GRAMC-
- Projecte de lleure en el sector est de la ciutat de Girona -Associació ESBARGI-

6. XARXES D'INTERCANVI DE CONEIXEMENTS I MINORIES CULTURALS (3 hores)

Les xarxes d'intercanvi es presenten com a eines molt interessants per treballar la participació social de col·lectius minoritaris a partir de la metodologia de l'intercanvi, és a dir, a partir del treball de relació, coneixement i solidaritat entre persones d'origen cultural diferent.

- Projecte Xenofília (Xarxa Ciutat veïna) -Marta Butó-
- Fundació SFR GI -Josep de Delàs-
- Coordina: Josep de Delàs (Director de la Fundació SFR GI)

7. LES ASSOCIACIONS D'IMMIGRANTS I ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ: EINES PER A LA PARTICIPACIÓ I MEDIACIÓ SOCIAL D'AQUESTS COL·LECTIUS (5 hores per la tarda)

La participació social de qualsevol col·lectiu humà passa per tenir el dret i les possibilitats d'organitzar-se. En aquest sentit, l'anàlisi del moviment associatiu dels col·lectius d'immigrants ens pot donar una aproximació de quin és el grau de participació de les persones d'origen cultural minoritari. D'altra banda, la participació passa, forçosament, per tenir la possibilitat de parlar i més encara quan no es té el dret a vol. Però tenim veu aquests col·lectius en la nostra societat? Com articulen aquesta veu?

- Projecte Migra-Media (Xenofília) -Obam Mico-
- Associació Jama Africa
- Associació Desenvolupament i Migracions
- Associació GRIMM
- Federació de Col·lectius d'Immigrants de Catalunya
- Coordina: Obam Mico (Membre del Projecte Migra-Media)

8. DONES I IMMIGRACIÓ (9 hores)

La realitat de les dones immigrants és molt diversa, tant pel context de sortida (diversos orígens culturals) com pels contextos d'arribada (expectatives respecte als processos de migració, estatus d'arribada -regularment familiar...). Per tot això, cal una aproximació a la realitat d'aquests contextos de sortida i arribada per tal de conèixer quines són les necessitats i les possibles maneres per intervenir sobre aquestes necessitats.

- Fatma Berramou Lachini
- Projecte iCARRA -Monjes Soldeleu-
- Projecte de formació de dones d'origen turc a Alemanya -Carmen Trepte-
- Projecte de formació de dones de l'associació GRAMC
- Dionida Zegarra
- Coordina: Fatma Berramou Lachini
- (Col·laboradora de la Fundació Serveis de Cultura Popular)

9. LA MEDIACIÓ: UNA ESTRATÈGIA PER A LA TRANSFORMACIÓ SOCIAL (9 hores)

Les noves perspectives de treball social aposten per una intervenció més holística sobre una realitat que apareix com una complexa xarxa de relacions i interaccions socials. En aquest sentit, la mediació apareix com una nova estratègia on es preveu la interacció entre diferents agents socials que intervenen en un mateix entorn territorial.

Així, la mediació pot esdevenir una eina imprescindible per establir aquestes trobades i diàlegs entre cultures, i provocar situacions o resultats equívocament per a totes les parts.

- Institut de Mediació de Barcelona
- Projecte Xenofília -Alcanzar- Genissa Prats i Quira Bernuètz-
- Projecte Mediació de l'Ajuntament de Mataró
- Coordina: Alou Diaó (Director tècnic de l'associació GRAMC)

10. DINÀMIQUES SOCIALS INTERCULTURALS: QUI SÓC JO? QUI ETS TU? (6 hores)

L'Escola d'Estiu ha facilitat al llarg d'aquests anys un espai de reflexió sobre teories i conceptes bàsics de l'àmbit de la interculturalitat. Després de set anys, creiem que gran part de les persones que estan vinculades a aquest àmbit, tenen elements teòrics suficients per organitzar un discurs coherent que orienti la seva pràctica. Malgrat això, creiem que és important facilitar un espai de reflexió d'aquests conceptes, però un espai diferent: dinàmic, vivencial, que retorni a la persona les seves pròpies contradiccions, prejudicis, imatges preconcebudes sobre conceptes com cultura, identitat...

- Coordina: Dionida Zegarra (Psicopedagoga)

PONÈNCIES I COMUNICACIONS QUE ES REALITZARAN EN EL MARC DE LA SETMANA INTERCULTURAL

"SITUACIÓ DE LES DONES AL MAGREB"

Diàquida Moulhail

"INCIDÈNCIA DE LA DIVERSITAT CULTURAL EN EL PRIMER CICLE DE L'EDUCACIÓ INFANTIL: REPERCUSIONS EDUCATIVES"

Francesc Carbonell i Begoña Ayarza

"IMMIGRACIÓ I HABITATGE A GIRONA"

Jordi Puneda i Alou Diaó

"PROGRAMA XENOFILIA: PROJECTE HABITATGE"

Mercè Zegri

"PROGRAMA DE FORMACIÓ DE DONES TURQUES A ALEMANYA"

Carmen Trepte

"ESCOLA SAMBA KUBALLY: 10 ANYS DE TEBALL EN LA FORMACIÓ I ACOULLENT DE PERSONES D'ORIGEN IMMIGRANT"

Anna López i Bully Jangana

"PROGRAMA DE DINAMITZACIÓ COMUNITÀRIA INTERCULTURAL DE LA FUNDACIÓ SFR GI"

Cristina Andreu i Josep de Delàs

"EL TREBALL DE CAMP EN L'ANÀLISI DE LES RELACIONS INTERCULTURALS A L'ESCOLA"

Carles Serra (Antropòleg, professor de la Universitat de Girona)

"GUIA DE RECURSOS PER A DONES IMMIGRANTS"

"PROJECTE XENOFILIA: PROGRAMA MIGRA-MEDIA"

PRESENTACIONS DE LIBRES QUE ES REALITZARAN AL LLARG DE LA SETMANA INTERCULTURAL

"APRENDER TAMBÉI QUIERE DECIR LEVANTAR PUENTES"

Carmen Trepte

"LA EDUCACIÓ INTERCULTURAL EN EUROPA. Un enfoque curricular"

Xavier Besalu, Giovanna Campani, Josep M. Palauàries (compiladors)

SETMANA INTERCULTURAL DE GIRONA

VIII ESCOLA D'ESTIU

SOBRE INTERCULTURALITAT

BUTLLETA DE PREINSCRIPCIÓ

FICHA DE PREINSCRIPCIÓN

Nom i cognoms <i>Nombre y apellidos</i>	
Entitat / ONG / Col·lectiu <i>Entidad / ONG / Colectivo</i>	
Adreça <i>Dirección</i>	
Població <i>Población</i>	Codi Postal <i>Código Postal</i>
Telèfon(s) <i>Teléfono(s)</i>	Fax A/e E-mail

Desitjo ésser preinscrit amb reserva de plaça.
Deseo formalizar mi preinscripción con reserva de plaza.

VIII ESCOLA D'ESTIU SOBRE INTERCULTURALITAT (MATRÍCULA: 10.000 PTA.)

Curs escollit: ..... 2a. opció: .....
Curso escogido: ..... 2ª opción: .....

En el cas que ens calgui suprimir el curs escollit o estiguin cobertes totes les places, se us inscriurà al curs escollit en segona opció.
En el caso que sea necesario suprimir el curso escogido o estén cubiertas todas las plazas, se os inscribirá en el curso de la segunda opción.

CREDITS UNIVERSITARIS: Tots els cursos seran reconeguts amb crèdits de lliure elecció pels estudiants matriculats en el primer i segon cicle de la UdG.

SETMANA INTERCULTURAL DE GIRONA. SETEMBRE 1998

VIII Escola d'estiu sobre
Interculturalitat

Girona, del 7 al 10 de setembre

Facultat de Lletres de la Universitat de Girona i Centre Cultural L'ESTACIÓ
(Totes les curses seran reconeguts amb crèdits de l'Eure a l'acció dels estudiants de la UAG)

Nom: _____

Cognoms: _____

(La presentació d'aquest carnet és imprescindible per entrar al Cinema Estudi Trullau per 450 rra)

ORGANITZA:

FUNDACIÓ SERVEI GIRONÈ
DE PEDAGOGIA SOCIAL

EN CONVENI AMB:

Universitat de Girona

FUNDACIÓ SER.GH PL. LLUÍS COMPANYS, 12 17003 GIRONA TEL. 9 72 21 30 50 FAX 9 72 21 37 17